

ОБРІЇ «МОЛОДОЇ ПРОСВІТИ»

ОДНА РЕАЛЬНОСТІ РІЗНИХ ПОКОЛІНЬ УКРАЇНЦІВ

Про молодь як надію України говорять у тому сенсі, що лише вона здатна зробити для Української держави те, чого ніяк не можуть домогтися люди з досвідом життя. Кажуть, що старшому поколінню заважає саме цей досвід, набутий за час існування імперії СРСР. Насправді ж причиною є радше відсутність досвіду вільної діяльності, досвіду демократії в природному національному середовищі. Те, що відбувається в українському суспільстві впродовж останніх десяти років, на жаль, не є тим взірцем, на якому може виховуватись українська молодь, наша надія. Адже процес виховання є переважно наслідуванням (мимовільним) поведінки родичів. Старше покоління, виховане радянською системою, спроможне щиро сприяти незалежності України, виголосити чудові промови і звернення, будувати прекрасні проекти, але воно не звикло діяти самостійно й організовано. Це високотелевизійні, освічені люди, здатні добре працювати в умовах жорсткого підпорядкування, і в умовах свободи вони стають важкокерованими індивідуалами. Це зрозуміло багатьом, а переучуватися, вчитися азів справжньої громадської діяльності важко, особливо солідним людям з досвідом і певним авторитетом. Тривалий досвід роботи в "Просвіті" переконує мене в тому, що більшість подібних людей шукають у громадській діяльності особистого самовираження і значно менше переймаються проблемами розбудови організації. Але ж сила організації не в проводі, а в розгалуженій і активній структурі осередків, чіткості й регламентації діяльності. Отже, необхідно постійне навчання й вишкіл активістів громадських організацій. А ще потрібно щоденно виборювати для себе й дітей автентичне середовище, споконвіку зручне і властиве для українців. Тоталітарна система позбавила це покоління українців справжнього досвіду життя в національній громаді, який мали наші предки. Нове покоління, полишене саме не себе, не має взірця для самовідновлення, тому має проблеми з об'єднанням власного життя, зручного для українців і всіх громадян України. Потрібен стандарт українського способу життя, здатний опанувати життям порізаних українців, і це хтось потім назве національною ідеєю. Задля того, щоб стати першими українцями без комплексів, перемагаючим поколінням, молодь повинна вже зараз учитись опановувати життєві ситуації і керувати своїм народом для загального блага, протидіяти й витіснити на узбіччя все агресивно-чужорідне, переймати владу над суспільними процесами й державою. Молодь повинна стати радикально діяльною, а не балакаючою елітою. Для цього вона повинна пройти вишкіл і відбір. А головне — вона повинна навчитись працювати в громадських структурах по-справжньому, на рівні світових стандартів і навіть краще. Важливо, щоб молоді повірили, що громадська робота — не є пустою тратою часу і підносить людину на значно вищий рівень над загальом.

Прагнення щось заробити не повинно для молодих українців заступити бажання стати вище над загальом, керувати і свідомо підпорядковуватися заради встановлення справедливого порядку, оснований на Конституції і сподіваннях предків. Якщо молоде покоління не зможе досягнути свою місію через природну для недосвідчених людей недале-

коглядність, завтра належні їм керівні позиції займуть молоді послідовники — нащадки багатьох теперішніх зверхників, байдужих до української мови і долі українця.

ЯК ВТІЛИТИ ІДЕЮ ПЕРЕТИНУ ПОКОЛІНЬ? ЧЕРЕЗ "ПРОСВІТУ"

"Просвіта" повинна зуміти довести кожному молодому українцеві просту істину: конечність боротьби за право бути самим собою і задоволенням життям, у громадській активності і прагненні до вершин влади та впливу. Саме тому до громадського молодіжного руху нам потрібно ставитися з особливою увагою і не тішити себе тим, як удало вони копіюють нас. Практика показує, що без тісного ділового контакту, співпраці і координації дій організаціями-наставниками молодіжні організації поступово згасають. Набагато важливіше навчити молодь самостійно будувати власні громадські структури, ніж розраховувати на них як на опору при чергових виборах. "Молода Просвіта" може бути такою школою за умови, що активна молодь пройде вишкіл у "Просвіті", навчаючись у школі. Тоді студентська молодь, яку часто залучають політики у свої молодіжні філіали, мала б тверді просвітанські орієнтири і не полишала "Просвіту". Без шкільної просвітанської діяльності не буде стабільно активної "Молодої Просвіти" студентської молоді. Підготовлена молодь повинна з часом перебрати управління "Просвітою".

У співпраці "Молодої Просвіти" і ВУТ "Просвіта" має бути більше чіткості, що варто відобразити в програмних документах і Статуті "Молодої Просвіти". Хоча студентська молодь здатна бути вельми незалежною, шкільна просвітанська молодь не може обійтися без допомоги досвідчених просвітан. При цьому треба мати на увазі, що шкільна і студентська молодь повинні бути в єдиному просвітанському об'єднанні організації. Роз'єднання цих груп недоцільно, бо з часом одна з них поповнює членством другу. Саме традиційна "Просвіта" готова прийняти до себе молодь, здатну діяти самостійно. Не годиться будувати стосунки між віковими градаціями "Просвіти" як між окремими організаціями, вони повинні органічно охоплюватися структурою ВУТ "Просвіта" і це має відображатися в установчих документах (Статуті, Програмі). Статут ВУТ "Просвіта" не встановлює вікових обмежень членства в організації, а його розділ 4 передбачає створення молодіжних організацій при первинних осередках і такі ж об'єднання при районних, міських та обласних об'єднаннях "Просвіти".

Отже, об'єднання "Молодої Просвіти", які мають власні статuti, ВУТ "Просвіта" може розглядати як просвітанські об'єднання або колективні членів. Формальні стосунки з чільною організацією повинні визначатися статутами об'єднань "Молодої Просвіти". Проаналізувавши Статут Івано-Франківської обласної організації "Молодої Просвіти", дійшов висновку, що його варто вдос-

коналити з урахуванням існуючого досвіду діяльності. Для полегшення сприйняття ідеї просвітництва школярами можна було б значно конкретизувати програмний розділ Статуту. "Молода Просвіта" має вже сформовану всеукраїнську структуру, тому всі зміни варто вносити без суттєвого порушення структурної будови організації. Принциповим питанням, яке варто погодити на всеукраїнському рівні, є встановлення єдиного порядку входження "Молодої Просвіти" в структуру ВУТ "Просвіта". Формалізація діяльності "Молодої Просвіти" та її стосунків з головною організацією є природним процесом як підсумок становлення молоді організації і своєрідним настроюванням "годинникового механізму" системи всієї "Просвіти".

Суспільні процеси тепер ідуть швидко і без постійної модернізації організації не обійтись. Тим паче, що "Просвіта" мусить бути готовою сама і разом з молодіжним крилом, колективними членами і прихильниками до тривалої наступальної дії. У такій ситуації важливо не стільки вчиняти яскраві акції, скільки збудувати чітку дієву структуру, здатну контролювати ситуацію у сфері духовного і культурного життя нації, функціонування мови і щоденно ефективно реагувати на кожний не-

об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта" (надалі ВУТ "Просвіта"). МП є засобом організованої участі молоді в українському культурно-національному відродженні, осередком самовдосконалення і самореалізації молодого покоління українців, готує молодь до практичної активної громадської діяльності.

МП здійснює свою діяльність за цим Статутом, а також керується Статутом ВУТ "Просвіта", статутами обласного та районних і міських об'єднань ВУТ "Просвіта", Конституцією та чинним законодавством.

обласна організація МП та її районні і міські організації координують свою діяльність з відповідними об'єднаннями ВУТ "Просвіта" через голів організацій МП (як повноправних членів рад ВУТ "Просвіта") і провідників із числа досвідчених членів ВУТ "Просвіта".

Пакет коректив місії і завдань "Молодої Просвіти":

— Метою діяльності МП є реалізація творчих можливостей і конституційних прав української молоді шляхом організованої спільної діяльності в єдиній структурі "Просвіти", активна участь молоді у відновленні самобутності і потужному розвитку української громади, утвердженні національної державності. Молоді просвітяни є активним українцями, молодістю елітою нації, які готуються перебрати керівництво в усіх галузях суспільної діяльності і визначати шлях розвитку держави.

— Головними завданнями МП є:

а) застосовувати знання і здібності молодих українців для відтворення на рідній землі сучасного українського способу життя, оснований на духовних і культурних традиціях предків;

б) навчитись організовано діяти для блага України, здобути досвід роботи в громадській організації, щоб надалі перейняти керівництво господарським, культурним життям суспільства й державотворення;

в) усіма силами, щоденною дією домогтися першості державної мови в усіх галузях життя народу на всій території України, в офіційній і публічній діяльності, особистому спілкуванні, вимагати від оточуючих поваги до української мови;

г) здійснювати просвіту і запроваджувати український спосіб життя серед молоді, дбати про розвиток національної культури й духовності;

ґ) бути добрими християнами, шанувати своїх родичів, дбати про злагоду і порозуміння між українцями;

д) всіма законними засобами захищати честь, гідність і права українця;

е) всебічно співпрацювати з усіма українськими молодіжними організаціями з метою залучення їх до підтримки місії "Молодої Просвіти";

є) підтримка своїх членів і симпатиків усіма наявними засобами організації та з допомогою ВУТ "Просвіта", лобювання інтересів української молоді в державних та суспільних структурах;

ж) сприяння навчанню та належному працевлаштуванню талановитої української молоді.

Зважаючи на особливість "Мо-

ПРОПОНУЮ ДИСКУСІЮ

лодої Просвіти" як молодіжної організації, варто внести корективи стосовно колективних членів, які повинні бути винятково молодіжними організаціями, творчими спілками і групами та їх об'єднаннями, мета і завдання яких погоджуються з місією "Молодої Просвіти".

Варто внести до Статуту "Молодої Просвіти" пункт про право молодого просвітянина вважати себе членом ВУТ "Просвіта" і оформити фіксоване членство. Важливо продумати такий організаційний механізм, який не робив би різниці між молодими і дорослими просвітянами, адже немає вікових обмежень для членів "Просвіти".

На завершення хочу викласти своє бачення обов'язків молодого просвітянина, які повинні бути в статутах сформульовані якнайповніше. До традиційно прийнятих завдань варто додати:

— власною працею і силою молодого завзяття домагатися цілей, закладених у цьому Статуті, зростати разом з нацією;

— свідомо дотримуватися порядку й дисципліни, виконувати завдання провладу, бо це гарантія успіху, сили організації, особистого успіху кожного її члена;

— бути активним учасником процесів, що відбуваються в українському суспільстві, аналізувати, думати, грамотно і мотивовано реагувати, домагатися добрих перемін, постійно читати всю просвітанську пресу, інформацію МП і ВУТ "Просвіта";

— утверджувати власну гідність і причетність до багатьох поколінь українців через вивчення історії й культури краю, сприяти інформуванню оточуючих;

— брати участь в акціях і заходах МП і "Просвіти", готуватися до самостійної діяльності в "Просвіті";

— знати правові засади і домагатися конституційного порядку функціонування державної мови, невідступно запобігати порушенням порядку функціонування української мови та інших мов;

— дбати, щоб дозволила мало глибокий національний зміст;

— активно відзначати українські свята і дотримуватися традицій;

— добре знати рідну мову і рішуче домагатися поваги до неї від оточуючих;

— бути взірцем у навчанні і громадській діяльності задля власного розвитку і загального поступу української громади;

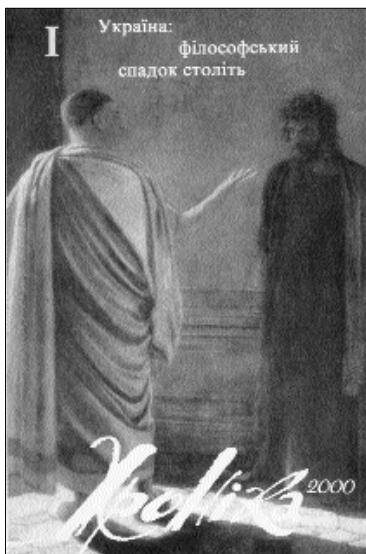
— бути чесним, ретельним, доброзичливим, керуватися християнською мораллю;

— вивчати діяльність "Просвіти", українських патріотичних організацій, розвивати молодіжний просвітанський рух, знати родоводи національних діячів та своїх предків.

Завершуючи свої роздуми про "Молоду Просвіту", хочу ще раз підкреслити те, що "Молода Просвіта" повинна починатися зі школи і без шкільних осередків не буде "Просвіти" студентської молоді. Осередки "Просвіти" в школах повинні створюватися під методичним керівництвом досвідчених просвітан, підбраних не за особистим бажанням, а після спеціальної підготовки. "Молода Просвіта" — це надія нашого народу, який до власної волі пройшов непростий шлях, вкритий жертвами багатьох поколінь і осяяний сподіваннями мільйонів українців. Допомогти "Молодій Просвіті" стати на ноги — справа нашої честі. Отже розраховую на широку дискусію й особисту причетність кожного просвітянина до цієї надзвичайно важливої справи.

Володимир ФЕРЕНЦ,

● заступник голови правління Івано-Франківського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта"

ЗНАЙОМТЕСЬ — «ХРОНІКА-2000»!

(Видання, яке висвітлює глибинні проблеми української культури в їх історичному розвитку)

В альманасі друкуються найвидатніші твори української філософської, мистецтвознавчої та літературознавчої думки. Публікація пам'яток подається з докладними коментарями відомих фахівців.

Основні рубрики альманаху: "Духовний космос українців", "Уроки християнської думки", "Між Сходом і Заходом", "Карби світової думки", "У світлі культурології", "З причинених спецфондів", "Україн-

ський стиль у мистецтві".

Коло авторів охоплює найсвітліші імена від Феодосія Печерського, Лазаря Барановича, Юрія Немирича, Афанасія Кальнофойського до Володимира Вернадського, Дмитра Донцова, Симона Петлюри, В'ячеслава Липинського, Юрія Липи, Євгена Маланюка.

Сучасна думка України представлена працями Омеляна Прицака, Григорія Логвина, Михайла Браичевського, Григорія Костюка, Дмитра Горбачова, Платона Білецького, Дмитра Наливайка, Валерія Шевчука.

На сторінках альманаху читач познайомився вперше — або в перекладі сучасною українською мовою — з "Велесовою книгою", "По-

дорожнім діарієм" Пилипа Орлика, "Київським щоденником" Патрика Гордона, есе Вольтера "Про Україну", "Хутірською філософією" Пантелеймона Куліша, працями Олександра Вальмана "Аттила та Русь IV—V сторіч", Василя Пачовського "Конструктивні ідеї державності та космічна місія української нації", Юліана Вассияна "Степовий Сфінкс" та "Назад до Шевченка", працями Омеляна Партицького, Тадея Рильського, Олександра Шульгина, Дмитра Яворницького, Михайла Тарновського, Сергія Шелухина, Ігоря Костецького, мистецькими трактатами Василя Кричевського, Олександра Архипенка, Казимира Малевича, Давида Бурлюка, Миколи Філянського, Олексан-

дра Богомазова, Георгія Нарбута.

Із 1992 року вийшло 24 випуски альманаху. Кожен із них — багато ілюстрований. Видання набуло популярності в колах науковців, діячів культури, працівників освіти, серед студентства та української молоді.

Редакція газети "Слово Просвіти" подає компетентну думку науковців про це видання.

СПАДКОЄМЦІ І ПІЗНАВАЧІ ФІЛОСОФСЬКОЇ УКРАЇНИ

Тим, хто запитує, що в нас є незалежним — підприємства? фінанси? школа? журналістика? і т. д., — тепер можна показати двотомник "Хроніка—2000", № 37—38, № 39—40 і відповісти: ми маємо незалежну філософію. А саме: незалежну від інституційного академізму і комплексу меншовартості, від вампіризму тієї чи іншої ідеології та зажерливого Хроносу, — філософію з власним національним обличчям і потужною інтелектуальною традицією.

Це немало. Бо матір усіх наук — "любов до мудрості" значною мірою визначає пульсацію серця культури та напругу самоусвідомлення — і людини, і суспільства. У цьому відношенні двотомник є питомим внеском до національної ідеї — духовного стрижня, консолідаційного чинника і волевого рушія. І студент, і кожен, хто "спраглий до істини", одержує імпульс, аби збагнути себе на рівні історичного процесу як його спадкоємець і учасник. "Україна: філософський спадок століть" (гасло книги) — це насамперед акт самопізнання нації, а водночас і підстава для гідності, "більшевартості" свідомих українців.

Знаний альманах, його укладачі й автори, "Центр практичної філософії", що його очолює Анатолій Толстоухов, здійснили знаменну працю: вперше так містко і панорамно представили світові 1000 років національної допитливої думки. Діапазон — від Іларіона Київського (XI ст.) до генерації шістдесятників XX ст. Понад 100 статей різнобічно висвітлюють шляхи і розгалуження світоглядних пошуків. Уже задум проекту вражає масштабністю: зібрати, зосередити, прокоментувати та оприлюднити чи не все найцінніше з вітчизняного любовоудрія.

Звісно, таке амбітне завдання ніде прямо не деклароване. Авторі скромні й коректні. Але фактичний обсяг двотомника (1600 сторінок), його часові та географічні обрії, проблемні виміри говорять самі за себе. Змістовий корпус текстів близький до всеосяжності (у межах контуру: "спадок століть"). Ще ніколи інтелектуальна Україна настільки виразно не бачила себе в істо-

рико-філософському дзеркалі.

Перший розділ — "Основи української ментальності". Такий вступ для нас незвичний, але він абсолютно виправданий. Уже зі статей Л. Миколаєнко "Український степ...", М. Боровського "Любов до природи..." відчуваються пахощі землі, дух підсоння — геобіоценозний чинник етнічної самобутності. Звідси (значною мірою) виростають особливості світобачення, характеру та ідеалу, окреслені за поглядами І. Мірчука, І. Гончаренка, В. Яніва. Так закладено фундамент: менталітет як основа, ґрунт, детермінанта філософського мислення.

Другий резон вступного розділу — окреслити суб'єкт історико-культурного процесу в його проблемно-мисленнєвій специфіці та інтенціях.

Далі йдуть уступи І. Огієнка про візантійський вплив і начерк В. Щурата зі "знаковим" висновком: "...Україна вже в перші два віки свого духовного життя дихала тією самою науковою атмосферою, оперувала тими самими найвищими поняттями філософії, що й сучасна їй Західна Європа" (с. 130).

Наступні розділи хроніки: XI—XVIII ст., XIX ст., XX ст. Упорядники, ясна річ, уникали дублювати хрестоматію "Історія філософії України" (К., 1993) та ін. Сказати "доповнили" — замало. Щодо попередників — проклали нібито паралельний самостійний шлях, вибукуваний класичними, але малознаними текстами. Взагалі, головний здобуток видання — актуалізація скарбів, які "пішли в землю" через нашарування часів або досі "не перепливали океан", зродившись на еміграційному березі. Тепер, "повторно відкриті" і послідовно розташовані, вони не тільки формують логіку розвитку, а й кумулюють теоретичний потенціал, справді піднім нашої землі, історії та ідеї Незалежності.

Тут можна б навести десятки імен і назв, перекладів і напрямів, які зацікавлюють і порадають кожного фахівця.

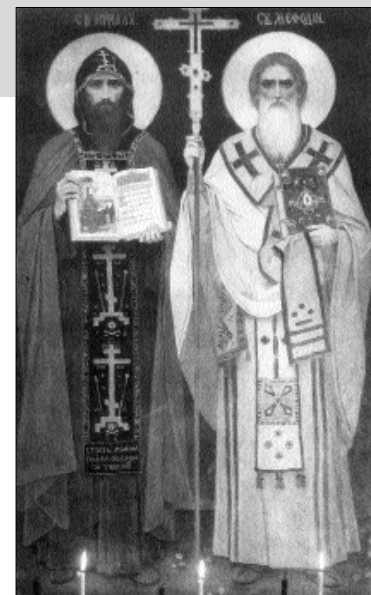
Філософія, одним словом кажу, — це рефлексія. Принцип рефлексії плідно застосовуваний у комплектуванні томів. Наприклад, фрагмент зі Сковороди і поряд стаття Д. Куташи (Віннігер) про категорію щастя у Сковороди. Або філософія А. Шпіра, яка подана в оцінках і враженнях І. Румера та М. Пулевича. Погляд осторонь найздобутливіший, — чи сучасника, котрому запам'ятався образ філосо-

фа, чи дослідника, котрий відтворює його дух. Розділ "Хроніка XIX ст." та ін. значною мірою побудовані за рефлексивною засадою "про". Причому ті, хто висвітлював сторінки історії, самі вже стали історією (В. Петров, В. Зінківський та ін.). **Виникає переплетення "оригіналів" та інтерпретацій, коловий рух самоусвідомлюваного, а тому живого, оновлюваного, зв'язного процесу.** Не зважусь підстрілювати трюїзм про "двох зайців", але ефект подвійного зацікавлення виникає.

XX століття України, яке розщепилося на тутешнє та еміграційне, вже саме по собі схилиє до філософування, до осмислення такої долі, до самооцінки остронь. Хід вітчизняної думки ззовні, здалеку характеризують В. Асмус, Д. Чижевський (поряд стаття Є. Пизюра про Д. Чижевського), М. Шлемкевич (поряд стаття О. Кульчицького про М. Шлемкевича, далі ще одна О. Олесницького), П. Голубенко, В. Барка, В. Січинський, О. Прицак, В. Горбачевський, Б. Романенчук, Б. Цимбалістий, В. Липинський (поряд стаття про нього) та ін. Колись А. Тойнбі "відхід і повернення" кваліфікував як механізм історії. "Повернення" з екзилу на Батьківщину потужного корпусу імен і праць мусять надати поштовху нашому "механізмові". Вони бо несуть з собою дух свободи, самостійності суджень, об'єктивний аналіз і вболівальне плекання.

Уперше у двотомнику зарубіжну українську філософію представлено настільки комплексно і питомо. Напрошується думка, що нашому "тубільному" інтелектуалізму **запропоновано діалог з "потойбічною" альтернативно-доповнювальною половиною як категоричну умову можливості наступного розвитку.** Розвитку, повторюю, ідентифікованого, самобутного, серцевинного, — на протигагу розхристаний еклектиці безлічі сучасних впливів.

Певна річ, при бажанні можна засперечатися щодо багатьох нюансів і принципів, але залишмо ту "особливість національної кухні" (і вдачі) демонструвати політикам. Читач бо одержав дуже корисний набуток, а історико-філософський процес — нові обшари на дослідження та освоєння. Укладачі, співавтори, редакція не пожалкували зусиль, сумлінно опорядили видання. **Добрий дизайн, ілюстрації тощо.** Зроблено з любов'ю.

Ігор МОЙСЕЇВ

У ПОШУКАХ ФІЛОСОФСЬКОГО ФЕНОМЕНУ УКРАЇНИ

На наш погляд, 37—40 випуски українського культурологічного альманаху "Хроніка-2000" є свого роду бестселером книговидавництва України. Чи не вперше в Новий час (мається на увазі 10-річчя проголошення Незалежності України) альманах наважується на своїх сторінках системно друкувати наукові дослідження основ феномену духовності українського народу, його національної філософії. Редколегія (головний редактор — Ю. Буряк) сміливо й аргументовано через ґрунтовні наукові розвідки українських мислителів різних часів (XI—XX ст.), з різною географією (Київ, Львів, Мюнхен) прагне повернути філософську думку України як світові, світовій культурі, так і самим собі. Адже в університетах Західних країн та Америки вивчають праці, наприклад, Г. Лебона щодо формування національної психології, а поза увагою залишаються не менш цікаві й надзвичайно глибокі дослідження В. Вернадського і Д. Чижевського з цієї проблематики. Тож постає нагальне завдання щодо виправлення усталено-збайдужілих традицій т. зв. цивілізованого світу, який часто дивиться на нас, нашу культуру через тенденційні російські шовіністичні окуляри, намагаючись не помічати її самобутності й величчя. На користь цього факту свідчать усі без винятку праці: як професорів Ки-

ївської духовної школи (наприклад, І. Борисов, Ф. Авсенев, Г. Шпет), так і хроніки початку XI—XVIII ст. — до найновітніших часів (приміром, роздуми автора проекту А. Толстоухова щодо місця культури, людського фактора або невідомі читачеві погляди О. Гідярова, В. Олексюка чи І. Тукаленко та багато інших).

Видання високопрофесійне за структурою, змістом матеріалу. Вдалий підбір усіх без винятку праць розкриває могутню інтелектуальну потенцію українських мислителів різних часів, шкіл, напрямків. Читачеві дають змогу ознайомитися з маловідомими або зовсім невідомими роботами таких авторів, як М. Шлемкевич, О. Олесницький, Є. Пизюр, І. Куташ, Ф. Степун, М. Фаров, О. Бучинський, К. Чехович та багатьох інших.

Альманах повертає українську філософську думку передусім нам, українцям. Адже ми втратили стільки з духовного скарбу, що далі тенденція такого "неусвідомленого буття" може стати загрозою знищення нації. Через філософські праці американців, росіян, німців ми вчимося мудрості, хоча маємо не гірші власні.

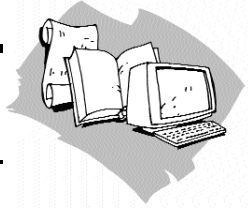
Цікавим є спосіб компонування текстів. Оригінальні праці українських філософів минулого подаються разом з текстами сучасних теоретиків, істориків філософії. Особливо це показово щодо публікації праці Д. Чижевського "Сімнадцяте сторіччя в духовній історії України", філософа, що жив і працював через три століття після доби бароко, яку досліджував. Праці Д. Чижевського, І. Головінського, В. Яніва та інших вчених, які працювали і публікувалися за кордоном, складають особливу цінність видання "Хроніка-2000". Йдеться не лише про недоступність їхніх текстів для молодих науковців, а й про перебування їхніх поглядів у контексті європейських наукових шкіл, знайомство з найсвіжішими працями світових гуманітаріїв.

Слід також зауважити, що праця Д. Чижевського, подана в альманасі, надзвичайно актуальна. Поза проведенням паралелей і відшукуванням аналогій між культурою бароко і українською сучасністю, проблеми надіндивідуального, національного, що жив і працює через три століття після доби бароко, яку досліджував. Праці Д. Чижевського, І. Головінського, В. Яніва та інших вчених, які працювали і публікувалися за кордоном, складають особливу цінність видання "Хроніка-2000". Йдеться не лише про недоступність їхніх текстів для молодих науковців, а й про перебування їхніх поглядів у контексті європейських наукових шкіл, знайомство з найсвіжішими працями світових гуманітаріїв.

Слід також зауважити, що праця Д. Чижевського, подана в альманасі, надзвичайно актуальна. Поза проведенням паралелей і відшукуванням аналогій між культурою бароко і українською сучасністю, проблеми надіндивідуального, національного, що жив і працює через три століття після доби бароко, яку досліджував. Праці Д. Чижевського, І. Головінського, В. Яніва та інших вчених, які працювали і публікувалися за кордоном, складають особливу цінність видання "Хроніка-2000". Йдеться не лише про недоступність їхніх текстів для молодих науковців, а й про перебування їхніх поглядів у контексті європейських наукових шкіл, знайомство з найсвіжішими працями світових гуманітаріїв.

Окремо слід сказати про чудову мову видання, тобто високопрофесійну роботу наукових редакторів часопису. Постійні читачі альманаху помітили значний прогрес видання як кількісно, так і якісно. Тому впевнено можна стверджувати про перспективність проекту "Хроніка-2000", його актуальність, новизну.

Залишається побажати керівникові проекту "Хроніка-2000", членам редколегії, колективу стабільності, наполегливості у святій справі піднесення вагомості філософської думки у світі, утвердження української національної духовної свободи, що ґрунтується на науковому осягненні універсальних космічних законів, які й визначають закони нашого життя.

БОЇ НЕМІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ

ведуть за рідну мову українські письменники Криму

Не так давно кримські Будинки творчості письменників “Коктебель” у селищі Планерському та імені Чехова у Ялті повністю перейшли у відання Укрлітфонду. Здавалося б, тепер проблем нема — їдь відпочивай, пиши, твори... Але ж чи зможе письменник, який одержує 100 гривень пенсії на місяць, заплатити за одну добу перебування в Будинку творчості 17 доларів? Звичайно ж, ні, бо це — його майже місячна пенсія, якої не вистачає й на хліб-сіль...

У Криму в державному видавництві “Таврія” за останні 7 років не вийшла жодна українська книжка! А все ж виходять вони у приватному видавництві “Доля” письменника Валерія Басирова. Українець по материнській лінії і кримський татарин по батьківській, він започаткував і успішно видає двомовні книжки — українською і кримськотатарською паралельно. За матеріальної підтримки Міжнародного фонду “Відродження” у видавництві “Доля” В. Басирова побачили світ книги — збірка віршів і поем Тараса Шевченка “Далекий і близький Шевченко”, двотомник Лесі Українки українською і кримськотатарською мовами, а поему Т. Шевченка “Кавказ” Валерій випустив сувенірним виданням за свої кошти аж чотирма мовами — українською, російською, кримськотатарською та англійською! На черзі видання творів М. Коцюбинського та Степана Руданського. Теж двома мовами — українською і кримськотатарською в перекладах кримськотатарських письменників, які входять до складу нашої письменницької організації.

Треба сказати, що співдружність української і кримськотатарської літератури знайшли своє продовження і в книзі чудових дитячих оповідань та казок кримськотатарського письменника Нузета Умерова “Меним достум Руслан” (“Мій друг Руслан”), в якій твори подано паралельно кримськотатарською і українською, і в збірці віршів Юнуса Кандима “Сари ань” (“Жовта мить”), а також у дитячому журналі “Иилдизчик” (“Зірочка”) — першому дитячому двомовному журналі, котрий почали випускати українські та кримськотатарські письменники.

Імена кримських українських письменників Володимира Шахнока, покійного Ореста Корсевича, дитячого письменника Василя

Латанського, поетеси і літературознавця Світлани Кочерги та інших стали окрасою єдиної в Криму україномовної газети “Кримська світлиця”. Принагідно додаю, як завідувач відділом літератури часопису, що авторами “Кримської світлиці” є не лише письменники Криму, а й письменники з різних куточків України, і зокрема письменники-кияни — Іван Дзюба, Володимир Яворівський, Іван Драч, Павло Мовчан, Петро Осадчук, Микола Іщенко, Іван Сочивець, Олександра Ющенко та багато інших. Кримським українцям дуже потрібні їхні твори, а також твори їхніх колег, яких я запрошую до співпраці.

Зважаючи на специфіку Кримського регіону і дуже заплутаний вузол етно-політичних проблем в автономії, ми, українські письменники Криму, вже десять років перебуваємо на передньому краї оборони нашої Незалежності, нашої української державності від повзучого антиукраїнізму. Те принизливе становище, в якому нині перебуває майже 1 мільйон українців кримської автономії, читай — у своїй державі, не йде ні в яке порівняння зі становищем будь-якої світової діаспори.

“Крим, — писав колись Пабло Неруда, — це найкоштовніша медаль, яку сам Бог подарував земній кулі”. Але ж Крим — це ще й дрімучий заповідник колишньої комуністичної системи, заповідник лютої ненависті до Незалежної України.

...Мабуть, ніде в світі так не картають Україну, як у Криму. Хто? Не татари, не греки, не болгар, навіть не росіяни, а свої ж таки зрусифіковані українці, так зване “русскоязычное население”. Переконайтесь у цьому дуже легко і просто. Треба заговорити українською мовою. Цього достатньо, щоб викликати вогонь на себе вже на побутовому рівні.

— С Хахляндии приехала? Чего сюда лезете? Это русская земля... — так загрозе про своє відвідання Криму нинішнього літа Олександра Попелюк з Чернівців.

Приїзди мера Москви Лужкова до Севастополя, його розплаткування про те, що “Крым был и остается частью России”, туманять голови не лише представникам “русскоязычного населения”, а й деяким кримським політикам і представникам відверто антиукраїнських засобів масової інформа-

ції, котрі свідомо поширюють брехливі чутки про якусь насильницьку українізацію Криму, про те, як, мовляв, гине на півострові російська мова та культура. “Вытеснение русского языка ведет к украинизации, уничтожению русских в Крыму”, — волає газетка Російської общини Криму “Русский мир” (№ 5, 1999). А один з “вдохновителей Русской общины Крыма, член Совета соотечественников при Госдуме России”, він же номінально Член Національної Спілки письменників України Володимир Терехов на сторінках відверто антиукраїнської газети “Крымская правда” заявляє: “Русский язык и мы сами (русские — Д. К.) на Украине и в Крыму не гости, а хозяева. Мы не национальное меньшинство. Русские в Крыму — основная работающая, производящая сила. По логике вещей русский язык должен получить права равные с украинским, а мы, русские, в Крыму должны стать ведущей гражданской силой”.

Колишня обласна компартійна газета “Крымская правда”, сторінки якої дуже часто рясніють антиукраїнськими матеріалами, одну зі своїх пасквільних статей назвала: “Носятся со своим галицийским “суржиком”, а русский язык хотят изгнать из телепространства Украины” (19.01.2001). Спікер Верховної Ради Автономної республіки Крим, до речі, уродженець Вінниччини, заявляє: “Одна з основних міжетнічних проблем в Україні — це визнання “русского языка” другою державною мовою”. Якої ж українізації бояться кримські вожді і вождики і чи й справді існує вигадана ними проблема українізації на півострові? Звернімося до фактів.

У Криму з 576 шкіл лише 4 українські, 10 кримськотатарських, решта ж 562 — російські. У чотирьох українських школах навчається трохи більше одного відсотка (1, 23) від загальної кількості школярів на півострові. Яке ж становище з викладанням української мови в Криму? Не вистачає 150-ти вчителів-україністів, а кожен п'ятий викладач працює не за фахом: є випадки, коли українську мову викладають учителі фізики, математики, географії, іноземної мови, музики. Українські школи і, зокрема, українська школа-гімназія в Сімферополі розташована в колишньому приміщенні дитячого садочка, розрахованого на 200

ЛИСТ ІЗ КРИМУ

дітей, у школі ж навчається понад 500.

Вищі навчальні заклади Криму, в тому числі й НАЦІОНАЛЬНИЙ Таврійський університет імені Вернадського, готують російськомовних фахівців. До того ж, деякі престижні вузи Росії мають у Криму свої філіали, що важливо для майбутнього Криму. В критичному стані перебуває й Кримський музично-драматичний театр, з репертуару якого майже зникли українські вистави, а натомість посіла місце російська оперетка.

Інформаційний простір у Криму чужомовний. Російською мовою видається понад 300 періодичних видань і лише одна україномовна газета “Кримська світлиця”. Кількахвилинні телевізійні і радіопередачі українською мовою тонуть у морі російськомовних та цілодобової трансляції “Русского радио”. Нещодавно в Сімферополі у добротному приміщенні відкрився Російський культурний центр з великою бібліотекою своєї ж російської літератури, а в Українського культурного центру, створеного кілька років тому рішенням Кабміну України, і досі немає власного приміщення. Уже два роки посіпль у Криму під егідою спікера Верховної Ради Криму лідера комуністів Л. Грача проводяться “встречи писателей России, Белоруссии и Украины”. Створене в Криму “Содружество писателей России, Украины и Белоруссии” має намір порушити питання “об использовании всей общеписательской собственности”, а почесний голова оргкомітету цих зустрічей Л. Грач запропонував у 2002 році провести в Криму “первый на территории СНГ съезд писателей всех бывших союзных республик СССР”. І в цьому зв'язку мені хочеться підтримати доповіднення до Статуту НСПУ, запропоноване членом нашої письменницької організації Валерієм Тарасовим, а саме — такий пункт: “Членом НСПУ не може бути літератор, який у своїх творах чи в усних виступах пропагує антидержавницькі, антиукраїнські ідеї. Не фінансуються письменницькі структури антидержавницького спрямування”.

Данило КОНОНЕНКО,
письменник

ПЛІДНИЙ УЖИНОК ПРОСВІТЯН

Плідно працюючи на ниві просвітництва народу українського без зайвої патетики, просвітяни є безпосередніми учасниками і дійовими особами національної історії. Сьогоднішній період є чи не найвизначальнішим у долі незалежної України. Не є перебільшенням визнати 10-ти річний період часом випробування на національну зрілість і мужність.

Саме з таким почуттям любові до свого мальовничого краю, своєї історії, свого роботящого люду був виданий історико-краєзнавчий нарис про покусське село Жабокруки, що на Івано-Франківщині. Його авторами є члени Товариства “Просвіти” Наталія Данюк та Марія Пілецька.

Книга “Духовні скарби отчого краю” видана Снятинським видавництвом “Прут Прінт”.

Трепетно чекали жителі села Жабокруки Тлумацького району храмового свята Воздвиження Хреста Господнього. З усіх куточків Івано-Франківщини з'їжджалися гості — вихідці з села до рідних батьківських осель. Молодь села одягла традиційне праотче вбрання, виймаючи його зі старих скринь. Усі, хто був у селі, піднесені і святочно прибрані, поспішали до Божого храму святого Онуфрія-Чудотворця. Гостинно і радісно зустрічав парафіян та гостей настоятель храму отець Іван Грицьків. Завітати на храмові урочистості священники із сусідніх сіл, члени правління обласного товариства “Просвіта”.

У храмі, збудованому 1925 року, було відправлено урочисту Службу Божу, а на подвір'ї церкви — освячено воду. Тут же духовні отці освятили примірники історико-краєзнавчого нарису “Духовні скарби отчого краю”.

Від обласного правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка авторам книги Наталії Данюк та Марії Пілецькій було вручено грамоти та цінні подарунки. Над усім селом звучало-розносилося тисячоголосе “Многая літа” авторам книжки, всечесним отцям, жителям та гостям Жабокрук.

Автори книжки, самі добре знаючи історію села, з любові до нього задумали допомогти землякам, дітям та внукам відчувати плін історії, напитися чистої води із життєдайного джерела свого роду, віднайти забуті скарби праотчого гнізда. Шляхом наполегливої і тяжкої праці пошастило зібрати історичний, етнографічний, краєзнавчий матеріал, фотодокументи, оповіді старожилів і створити літопис села з минулого до сьогодення. Авторам вдалося об'єктивно розповісти про своїх односельчан, традиції та обряди села, які повинні передаватися від батьків до дітей. Видання літопису прислужиться всім, хто щиро сповідує пам'ять і слово предків. Воно послужить наочним прикладом для сільської інтелігенції, вчителів-краєзнавців, просвітян, любителів історії інших сіл та містечок Прикарпаття у написанні своїх літописів. Кожне місто чи село повинно мати свою друковану літописну книгу. Художнє оформлення книги зробив студент Прикарпатського університету (художньо-графічний факультет) Антон Яцик та автор цих рядків. У підготовці матеріалів до книги активну участь взяли Валентина Шимко — працівник обласної бібліотеки імені Івана Франка, а також бібліотекар Народного дому “Просвіта” в м. Івано-Франківську.

Роман ЯЦИК

БЕЗ МРІЇ НЕ МОЖНА ЖИТИ

У жорстокий час нашої матеріальної скрути про нову українську книжку чи журнал можна тільки мріяти. Іноді, забачивши блаженкето-неньке видання у руках живого класика (чи напівживого початківця), мимоволі згадую давню Шевченкову сироту: “А я в попа обідала, — сирітка сказала”. Тут сирітка — кожний автор. А щедрий піп — то видавець, сучасний меценат.

Справді бо: без мрії, без надії нам не варто жити і творити. Про це пише головний редактор нового часопису “Хортиця” Григорій Лютий, посилаючись на мою напівзабуту пісню середини минулого століття: “Без вітру не родить жито... Без мрії не можна жити...” Принагідно дякую пану Григорію за добру пам'ять. І за новий часопис — теж. Із передмови Г. Лютого у другому числі журналу я довідаюся, що презентація “Хортиці” у Запорізькому музично-драматичному театрі стала святковою радістю. Головний редактор — неабиякий козак, поет і піснетворець — пише: “Усе було на одному диханні. На сцені пройшли понад триста акторів, письменників, громадських діячів...”

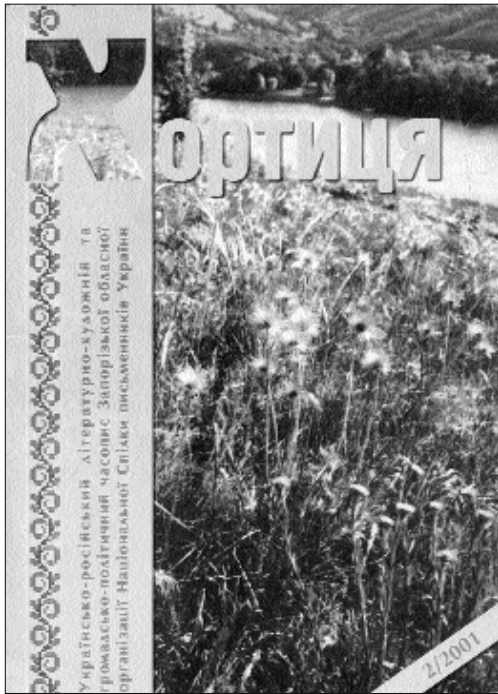
Що ж виходить? Що наш колега Лютий нічим не схожий на оту нещасну сиротину. А видавець часопису — акціонерне товариство “Мотор Січ” аж ніяк не нагадає звичайного попа. Тим більше — попа із московського патріархату, нахабного і жадібного, що вириває кусень хліба з рук сиротини-України. У часопису “Хортиця” відчувається злагода редакційного колективу і видавця: бездо-

ганий папір, кольорові світлини, пречудовий друк. У багатому змісті журналу можна відзначити художньо досконалі вірші Дмитра Кременя, Івана Доценка, Ярослави Невмиваки і незабутнього Миколи Лиходіда. Особливе враження справляють дві статті з творчої спадщини легендарного Нестора Махна: “К евреям всех стран” та “Махновщина и антисемитизм”. Раджу їх негайно прочитати брехунам та пройдисвітам із української телевізії (точніше: антиукраїнської).

Але є одне “але” — болюче та суттєве. Під логотипом нового часопису ріже око ось що: “Українсько-російський літературно-художній та громадсько-політичний часопис Запорізької обласної організації Національної Спілки письменників”. Ова! Стій, кума, приїхали!.. І душа моя кричить: “Любий друже, наш козацький Грицю! Чому часопис під козацькою, суто національною святинею одразу став двомовним? Невже на догоду комусь? Чи й досі “Мотор Січ” не вивчила державної мови? Чи її забули у твоєму славетному Гуляй-Полі?”

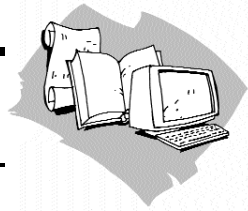
Колись у поетичній агітці пролетарського поета Маяковського були такі слова: “Я русский бы выучил только за то, что им разговаривал Ленин”. Та в мене інша думка. Коли б я став раптово росіянином, то українську мову вивчив би хоча б для того, аби читати й розуміти майбутні публікації запорізького часопису “Хортиця”.

Наші мрії — також українські: щоб у молодій державі Україні було більше українських книжок,

журналів та газет. Щоб Україна стала українською!

Микола СОМ

ЯК В ОДЕСІ ТУРБУЮТЬСЯ ПРО ЗАХИСТ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Як стало відомо із засобів масової інформації, міський голова Одеси Руслан Боделан виніс на чергову сесію міської ради проект рішення “Про запровадження трьохмовності — української, російської та іноземних мов у місті Одесі”. Правда, під тиском громадських організацій (в газеті “Чорноморські новини” виступили обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” і КУН із протестами) уже в день сесії назва проекту рішення була трохи змінена: “Про вивчення та застосування мов у місті Одесі”.

Читаючи цей проект, дивуєшся: невже по десяти роках Незалежності України можливий такий глум і нахабство, знущання і продовження валувщини щодо нищення нашої мови, державності і грубе порушення Конституції України?!

Що це — поганий анекдот чи антиукраїнська провокація?

В п. 2.2 цього проекту написано: “Створити умови для посадових осіб місцевого самоврядування для оволодіння російською та ще однією з іноземних мов”. Та вони, ці “посадові особи”, лише нею й спілкуються! Тут міський голова обіграв навіть самого Лужкова і Жириновського! Бо якраз посадові особи в Одесі (та і не тільки в Одесі) не володіють, або володіють погано українською мовою. А часто в стосунках із цими посадовими особами яких тільки російських афоризмів не почуєш на адресу української мови!

Читаємо проект ревного захисника російської мови: “Передбачити в бюджеті міста на 2001 рік кошти на зазначені цілі”. Це ж треба таке придумати! Неначе міський раді нема чи займатися, нема що вирішувати, нема для чого шукати грошей. Скільки проблем: питання транспорту, подачі одеситам гарячої води, обігрівання квартир, допомога пенсіонерам й малозабезпеченим, дітям-сиротам, боротьба з наркоманією і СНІДом, боротьба з різними бандитськими угрупованнями... А своєчасна платня вчителям і лікарям, допомога школам з ремонтом? А розвиток в Одесі україн-

ської мови і культури, котрі з приходом Руслана Боделана на посаду міського голови явно занепали? Отже, кошти із бюджету є куди витрачати.

Візьмемо ще один пункт із проекту рішення 2.3.

“При затвердженні робочих навчальних планів комунальних шкіл міста щороку враховувати відведення необхідної кількості годин у кожному класі на вивчення російської мови в українських школах, української мови в російських школах та однієї з іноземних мов в усіх закладах освіти”.

Що ж це за пункт? Це ми вже пережили. Дуже хитре шовіністично-комуністичне тлумачення. Це ми вже проходили у 80-ті роки. Знову за викладання уроків російської мови доплачувати із бюджету України?! Бо, за брехливими статистичним даними, статус українських шкіл наближається до 70—80 відсотків. (Хоч це суто бюрократичне оковамилювання). Виходить, що російських шкіл, за брехливою статистикою, майже немає. Тому вчителям української мови немає необхідності доплачувати, і кількість годин на вивчення української мови не буде збільшено. А ось щодо “бідної” російської мови й іноземної, то тут все ясно. Тут класи будуть поділені на групи (що полегшить роботу вчителям і якість опитування). Зараз так і є, особливо при вивченні іноземної мови. Ось чого хотів добитися великий мовознавець Одеси. А як викладається, вивчається українська мова в сучасних школах? Дуже погано. З різних причин. Директорами і заступниками в школах є люди, далекі від патріотичних почуттів, а ще далі вони стоять від національної ідеї, від національної свідомості. У школах відновлено совєтські свята “День захитника Родини” і т.п. Зате в школах зовсім не відзначають ні “День Покрови”, ні “Пам’ять про Крути”, ні “День Матері” — жодних українських національних свят. І про це Боделани і боделанчики зовсім не турбуються. Останній приклад того, як хитро і лицемірно відсунули святкування шевченківських свят, замаскувавши їх “Днем

жінки”. То ж і виникає запитання: якою мовою спілкуються під час совєтських “імпрез”? Звичайно ж, російською...

У читачів може виникнути запитання: чого намагався добитися своїм проектом Руслан Боделан, у недалекому минулому якщо не перший, то другий секретар обкому партії? Це той Руслан Боделан, який за президента Л. Кравчука загальмував будівництво терміналу під Одесою, а перебуваючи на посту голови обласної Ради, запропонував денонсацію Біловезьких угод. Сьогоднішній Боделан повністю віддав нафтопереробні заводи московським кланам, ревно продовжує політику зросійщення. В еко-

* * *

27 жовтня 2001 року на запрошення просвітян м. Ізмаїла відбулася зустріч із головою обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Валерієм Рудюком. Юрій Якусевич, доцент Ізмаїльського педінституту, Галина Шевченко, викладач інституту, і Лариса Гринь, учителька середньої школи — розказали про роботу міської “Просвіти”, поділилися планами на майбутнє.

Місто Ізмаїл багатонаціональне. У ньому проживають росіяни, болгар і румуни, але це не перешкоджає дружнім стосункам, взаєморозумінню і доброзичливості. Тому і не дивно, що склад членів “Просвіти” м. Ізмаїла різнонаціональний.

Разом колядують, разом щедрують і разом святкують шевченківські дні. Добре розмовляють, співають українською мовою і росіянка Лариса Гринь, румунка Марія Георгію і болгарка Зоя Станкова. У чому причина такого взаєморозуміння і взаємоповаги? Відповідь може бути тільки одна: щоденна і копітка робота просвітян у школах та в інституті. І створення українських класів, і нелегка організація закупівлі книжок для українських класів, робота із батьками — все це вимагає великого щоденного напруження заради святої справи, заради українського слова. Це: створення гуртків художнього читання, художньої самодіяльності. А скільки проведено диспутів, семінарів, лекцій серед студентства! Молодих юнаків і дівчат необхідно навчати української мови, прищеплювати любов до культури. Ніхто цього не зробить, крім патріотів і просвітян.

Голова обласного об’єднання “Просвіти” Валерій Рудюк розказав про останні рішення і постанови Центрального Правління, про роботу і плани обласного об’єднання. Голова обласного об’єднання також зупинився на передвиборній кампанії, а також поінформував про створення виборчого штабу “Наша Україна”, лідером якого є Віктор

Шановна редакціє!

Я народився в 1927 році на Переяславщині, звідки почалося підневілля нашої, розтерзаної чужинцями, України, яке тривало 337 років. За ці століття винищувався не тільки родовід українців. Винищувалося все українське: мова, культура, історія. Знищувалася Україна свідомо, планомірно і безжально, із лютою ненавистю одвічних поневолювачів і гнобителів чужої, самозваної держави. Влітку 1929 року мої батьки, рятуючись від розкуркулення й колективізації, втекли на Донбас у місто Костянтинівку від голодної смерті. У 1933 році всі мої родичі по батьківській і материнській лінії померли від голоду, ставши жертвами запланованого більшовицького голодомору. Того ж року з волі більшовицьких бандюг щасливої країни Рад по селах нашого району було знищено голодом в ім’я майбутнього комуністичного раю 70% сільського населення.

Як повідомила районна газета “Вісник Переяславщини” від 12 травня 2001 року, на фронтах БВВ загинуло 7700 осіб з нашого району, і водночас за неповний 1933 рік від голоду померло 25000 людей. Так жнивувала тоді Богом проклята імперія по всій Україні, знищивши понад 10 млн. людей, показавши світу своє Каїнове і сатанинське ество. На Донбасі я пішов у школу і перед самою війною закінчив сім класів. 17 березня 1942 року, рятуючись від голоду у прифронтовій зоні, наша родина вирішила іти пішки додому, на батьківщину своїх предків. Це була дуже тяжка дорога, але дякуючи Богу, ми її пройшли. Ішли маршрутом: Костянтинівка — Червоноармійськ — Петропавлівка — Павлоград — Перещеино — Решетилівка — Хорол — Лубни — Драбів — Переяслав. До Переяслава дійшли 30 квітня 1942

ВІСТІ З ОДЕСЬКОЇ “ПРОСВІТИ”

номіці і культурі повний занепад, але сили й кошти кинуті на захист російської мови. Адже незабаром вибори, поступатись “штурвалом” не хочеться...

Та українські патріоти не збираються мовчати. Крім заяв і протестів у місцевих засобах інформації, члени “Просвіти”, Конгресу українських націоналістів, рухівці, ПРП і, що відродно, молоді націоналісти, комітети “За Правду”, “Молода Просвіта” 15 жовтня організували пікетування сесії міської Ради. Руслан Боделан не чекав такого протесту одеситів, і вже другого дня почав відступати, трохи пом’якшив перший варіант проекту і декілька днів поспіль, виступаючи по обласному радіо, клявся, як він любить українську мову, але змушений захищати російську мову від утисків. Бо, за словами товариша-пана Боделана, є школи, де російська мова зовсім не вивчається, бо йо-

го болить серце, коли діти не знають Пушкіна.

Але серця Боделана і боделанчиків мовчать, коли діти не знають Шевченка і Грушевського, і вчителі у школах спілкуються російською мовою, і всі кіоски забиті російськомовною макулатурою, і майже зовсім зникли українські пісні?!

Наближаються вибори. Українці мають зробити все, аби до рад усіх рівнів не пройшли чужі люди, котрі дуже вболівають про все чуже. Гасло “Україні — українську владу” є актуальним і сьогодні.

Михайло ПЕРЕГІНЧУК,
заступник голови Одеського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта”

●

Ющенко. Він також повідомив, що “Просвіта” увійшла у блок “Наша Україна”.

Просвітяни Ізмаїла вирішили створити в кожному селі Ізмаїльського району осередки “Просвіти” та увійти до виборчого блоку “Наша Україна”.

* * *

Голова “Молодої Просвіти” Андрій Юсов активно працює і зі студентами вузів, і з учнями середніх шкіл. Тільки за останні два місяці студентами і учнями було проведено кілька семінарів і диспутів, два кінолекторії. Юнацтво намагалося відповісти на нагальні питання запропонованої тематики: чи знаємо ми українську мову, творчість українських письменників, національних героїв, історичні події. Демонструвались відеофільми “Вишневі ночі”, “Секретний ешелон”, “Атентант”. Молоді просвітяни відзначали “День Козацького лицарства” та “День народження УПА”.

Андрій Юсов, Богдан Перегінчук, Олена Дарба, Ліда Іванюта — це наша молода зміна.

* * *

28 жовтня 2001 року Роздільнянська районна “Просвіта” провела своє чергове засідання. З тих пір, як районну організацію “Просвіти” очолив Михайло Кудлач, тут завирувало життя. Просвітяни Роздільної випустили свою газету “Наше слово”, на сторінках якої висвітлюють життя та діяльність районної “Просвіти”, обговорили питання про створення блоку “Наша Україна”, про висунення кандидатів у депутати до місцевих рад. Створення осередків у селах, тісні контакти із церквами і священниками Київського патріархату, залучення молоді до “Просвіти”, агітаційні поїздки співочого хору по селах району з метою пропаганди української пісні — все це просвітянська робота, і її успішно здійснюють в місті Роздільна.

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

року. Всі 750 км у спеціально пристосованому мішку за плечима я ніс свою рідну сестру, якій на ту пору було два з половиною роки. Мені було тоді 15 років. Пройдений шлях того пекельного лихоліття, яке випало на мою долю, і сьогодні згадую з жахом і страхом.

Після нового визволення був мобілізований у Советську Армію. Дорогами війни пройшов від Дніпра до Праги, і після семилітньої кадрової служби весною 1951 року був демобілізований. На сьогодні вже маю внуків і правнуків, яким випала доля будувати вільну, багату і щасливу Україну. Рід продовжується, життя триває. Пережитому лихоліттю я присвятив свого вірша, якого поклав на музику і під звуки кобзи, як пісню, співаю на мотив, тільки мені одному відомий.

*Україно ти, безталанная,
Ти віками рабою була,
Бо чужинцями поневолена,
Ти сльозами себе залила.*

*Із козацького Переяслава
Підневілля твоє почалося,
І століттями, мати рідная,
Тобі жити в ярмі довелося.*

*Тебе нищили імператори,
Тебе нищили люті вожді —
Усі, прокляті українцями,
Вони стануть на Божім суді.
Розіп’ята я інородцями,
Ти воскресла на віки-віків.
Бути вільною і багатою,
Без чужої орди москалів.*

● **Микола МІЩЕНКО,**
ветеран Другої світової війни,
с. Переяславське
Переяслав-Хмельницького району
Київської області

МІНІСТРУ ОСВІТИ АВТОНОМІЇ НЕ ЦІКАВІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНОМОВНОЇ ШКОЛИ КРИМУ?

23 жовтня у Сімферополі відбувся “круглий стіл” “Україномовна освіта Криму”. Його організували Всеукраїнський інформаційно-культурний центр у м. Сімферополі та Кримський центр відкритого суспільства, Кримська організація Руху (Українського Народного Руху).

Обговорювати проблеми навчання у Криму державною мовою зібралися представники виборчого блоку “Наша Україна”, співробітники Постійного представництва Президента України в АРК, директори шкіл та інші працівники освітньої системи із Сімферополя, Бахчисарая, Ялти, Алушти, Армянська, представники низки громадських та політичних організацій. Привітав телеграмою роботу “круглого столу” голова Комітету Верховної Ради України, член ЦП Руху (Українського Народного Руху) Ігор Юхновський.

Захід став продовженням попередніх “круглих столів” з аналогічною тематикою. Необхідність його проведення, на думку керівника Кримського центру відкритого суспільства Андрія Іванця, викликана потребою обговорити стан української освіти в автономії на початку 2001/2002 навчального року та необхідністю розпочати підготовчі заходи для розбудови мережі закладів освіти з державною мовою навчання у подальшому. Генеральний директор Всеукраїнського інформаційно-культурного центру Галина Хмільовська, яка розпочала роботу заходу, наголосила на необхідності вирішення проблеми підручників та матеріально-технічного забезпечення українськомовних шкіл. Незадоволення присутніх викликав факт відсутності на “круглому столі” міністра освіти АРК В. Левиної, як і будь-кого іншого з цього міністерства. Було згадано, що комісія Кабіне-

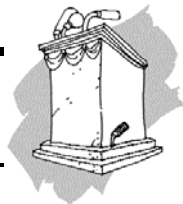
ту Міністрів України у червні цього року критикувала освітянське керівництво автономії за серйозні недоліки в реалізації державної мовної політики та, зокрема, за недостатню увагу до зв’язків із громадськими організаціями. Співробітник Постійного представництва Президента в АРК Віталій Фесенко також піддав критиці дії Міністерства освіти АРК.

Голова Кримської організації Руху (Українського Народного Руху) Олег Фомушкін звернув увагу на відсутність слухачів на курсах навчання української мови для вчителів-предметників у Кримському інституті післядипломної педагогічної освіти. А також недоцільність існування двомовних шкіл, школи з українською мовою навчання мають бути окремими.

Член правління Всекримського товариства “Просвіта” Павло Власенко стверджує, що за даного розкладу сил змінити ставлення керівництва автономії до освітніх проблем нереально. У зв’язку з цим запропонував підготувати компетентну делегацію від громадських організацій до Президента України, прем’єр-міністра держави з метою прийняття документів нормативного характеру щодо українськомовної освіти в Криму, а також звернутися до керівництва інших областей країни по допомогу в утворенні закладів освіти з державною мовою викладання.

Було запропоновано скласти угоду про спільну діяльність щодо поширення навчальних закладів з українською мовою викладання на теренах АР Крим.

● **Кримська організація Руху (Українського Народного Руху)**
24 жовтня 2001 року

ЯК МИ ЖИТИМЕМО ЗАВТРА?

Однією з найголовніших особливостей Державного бюджету України та місцевих бюджетів 2002 року є те, що вони вперше складаються на основі чітко визначених засад бюджетної системи та бюджетного процесу, сформульованих у Бюджетному кодексі України, який набув чинності наприкінці липня цього року. Дотримання цих засад вимагається на всіх етапах бюджетного процесу, визначальним принципом якого має стати, з-поміж іншого, прозорість. Стаття 28 Кодексу має назву “Доступність інформації про бюджет” і встановлює, що інформація про бюджет (проект закону, закон на відповідний період із додатками, інформація про виконання державного бюджету та про показники виконання зведеного бюджету) “повинна бути оприлюднена”. А пункт 2 цієї статті, зокрема, визначає: “Проект закону про державний бюджет підлягає обов’язковій публікації в газеті “Урядовий кур’єр” не пізніше ніж через сім днів після його подання Верховній Раді України”.

Цього року порушення законодавства відбулося вже на цьому етапі — урядовий проект так і не був опублікований, хоч довкола нього та пропозицій профільного комітету ВР розгорнулися палкі дискусії в ЗМІ. Слід зазначити, що на таке недотримання положень бюджетного законодавства своєчасно звернув увагу народний депутат України Євген Жовтяк, але в цілому подія лишилася практично непоміченою. Чому? Невже всі громадяни встигли ознайомитися з проектом бюджету на 2002 рік, запропонованим урядом на розгляд парламенту, безпосередньо в бібліотеці чи приймальні Кабміну (якби це було можливим)? Та й чи виникло загальне бажання прочитати в цілому проект головного фінансового документу, за яким країні жити наступного року? Безперечно, що ні. Почасти це пояснюється способом мислення — мовляв, ми люди маленькі, від нас нічого не залежить, усі рішення ухвалюють нагорі (що цілковито суперечить принципам демократичної держави, шлях до якої проголосила Україна ще десять років тому), почасти — нерозумінням загальних бюджетних механізмів, почасти — традиційною пасивністю, а також багатьма іншими чинниками.

Так чи інакше, обговорення проекту бюджету на 2002 рік розгорнулося в пресі без представлення самого документу. А народні депутати, які мали на руках і урядовий проект, і пропозиції профільного комітету Верховної Ради, вдруге порушили бюджетне законодавство, цього разу щодо термінів розгляду проекту бюджету в першому читанні (стаття 41), яке мало відбутися не пізніше 25 жовтня. Причиною стала справжня битва за Земельний кодекс, але попри всю важливість досягнутого прогресу в земельному питанні, ця перемога може виявитись пірровою, якщо її ціною стане провалений бюджет наступного року. Як зізнався віце-спікер Віктор Медведчук, який вів того дня пленарне засідання парламенту: “Якщо необхідні країні документи парламент не буде ухвалювати вчасно, негативні наслідки торкнуться всіх громадян держави”. Особливо, коли йдеться про головний фінансовий документ на наступний рік.

Адже саме закон про бюджет дає, зокрема, відповіді на такі насуущі запитання про те, кому і як планується підвищити заробітну платню, як буде погашатися заборгованість, коли нарешті запрацює освітлення на вулицях та опалення в квартирах тощо. А також на ширші запитання, що стосуються розвитку

Немає в Україні громадянина, який би хоч раз не вимовив це слово — “бюджет”. А якщо серйозно, то кожен з нас таки залежить від нього. Бюджетно-фінансова система держави — це як кровоносна система людини. Від її здоров’я і функціонування залежить якість життя: суспільний добробут і добробут маленької людини.

Бюджетним кодексом визначаються засади бюджетної системи України, її структура, принципи, правові засади

національної економіки, підвищення добробуту та майбутнього української держави в цілому.

Отож, слід скласти чітку і зрозумілу картину бюджету, використавши для цього проект бюджету, який готується на наступний рік. Але спершу дамо відповідь на загальне запитання, що ж таке бюджет.

У звичайній українській родині батьки сідають за стіл і обговорюють плани ведення господарства, або сімейний бюджет. Вони прикидають, скільки зможуть заробити за

Держава планує бюджет подібно до того, як це роблять родини. Кабінет Міністрів України і Верховна Рада визначають, скільки коштів вони очікують отримати, з яких джерел, скільки можна буде витратити на різні бюджетні програми, такі як оборона, соціальний захист, освіта, охорона здоров’я, культура, наука, транспорт тощо, скільки необхідно мати на “чорний день”, скільки можна позичити, скільки треба повернути.

Таким чином, бюджет є:

ПРЕМ’ЄРА РУБРИКИ

функціонування, основи бюджетного процесу і міжбюджетних відносин та відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Нова рубрика “Слова Просвіти” розповідатиме своїм читачам про те, як регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання, а також контролю за виконанням Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

здоров’я, культуру, соціальні послуги?

— планом державних запозичень і погашення державного боргу. Якщо держава витрачає більше коштів, ніж збирає з податків, вона вимушена позичати, щоб сплачувати за послуги, які надає громадянам, та погашати борги, накопичені раніше.

— важелем впливу на національну економіку. Окремі види витрат — на освіту, техніку, науку — покликані збільшити в майбутньому

протягом попередніх років і як збирається їх витратити в майбутньому.

— угодою між громадянами та державою про те, що громадяни погоджуються віддавати частину своїх прибутків, а держава зобов’язується надавати необхідні послуги.

Державний і місцеві бюджети (бюджети областей, районів, міст, сіл і селищ) складають разом зведений бюджет України. 2002 року центральні та місцеві органи влади, згідно з урядовим проектом бюджету, мають витратити понад 61 млрд. гривень. Тобто, понад 1196 гривень на кожного громадянина. Загальні видатки держави мають скласти наступного року приблизно одну третину (35,5%) внутрішнього валового продукту (ВВП). До загальних видатків належать видатки державного та місцевих бюджетів, а також видатки цільових фондів — Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду загального соціального страхування на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Загальні показники зведеного, державного та місцевих бюджетів України на 2002 рік, згідно з проектом бюджету, поданого Кабінетом Міністрів на перше читання

(тис. грн.)

Найменування показників	Враховано у розрахунках при затвердженні проекту Державного бюджету на 2002 рік								
	зведений бюджет			державний бюджет			місцеві бюджети		
	Всього	загальний фонд	спеціальний фонд	Всього	загальний фонд	спеціальний фонд	Всього	загальний фонд	спеціальний фонд
Податкові надходження	43580371,7	42318626,7	1261745,0	28708942,7	28052397,7	656545,0	14871429,0	14266229,0	605200,0
Неподаткові надходження	12217624,2	3563760,0	8653864,2	10888474,2	3136740,0	7751734,2	1329150,0	427020,0	902130,0
Доходи від операцій з капіталом	991990,0	121000,0	870990,0	736990,0	121000,0	615990,0	255000,0	0,0	255000,0
Офіційні трансферти	77200,0	0,0	77200,0	77200,0		77200,0			
Цільові фонди	288000,0	0,0	288000,0	101400,0		101400,0	186600,0		186600,0
РАЗОМ ДОХОДІВ (без урахування міжбюджетних трансфертів)	57155185,9	46003386,7	11151799,2	40513006,9	31310137,7	9202869,2	16642179,0	14693249,0	1948930,0
Офіційні трансферти (міжбюджетні трансферти)				3096807,0	3096807,0		8570817,5	6160372,5	2410445,0
ВСЬОГО ДОХОДІВ	57155185,9	46003386,7	11151799,2	43609813,9	34406944,7	9202869,2	25212996,5	20853621,5	4359375,0
Внутрішнє фінансування	5 056 727,2	4 815 905,0	240 822,2	5 056 727,2	4 815 905,0	240 822,2			
Надходження від приватизації державного майна	5 825 112,2	5 584 290,0	240 822,2	5 825 112,2	5 584 290,0	240 822,2			
Зовнішнє фінансування	-778 769,4	-1 796 263,2	1 017 493,8	-778 769,4	-1 796 263,2	1 017 493,8			
Загальне фінансування	4277957,8	3019641,8	1258316,0	4277957,8	3019641,8	1258316,0			
РАЗОМ ВИДАТКІВ	61433143,7	49023028,5	12410115,2	47887771,7	37426586,5	10461185,2	25212996,5	20853621,5	4359375,0
Освіта	10459785,7	8533012,0	1926773,7	4312496,0	2695303,9	1617192,1	6147289,7	5837708,1	309581,6
Охорона здоров’я	6978866,0	6144182,5	834683,5	1780637,5	1423193,4	357444,1	5198228,5	4720989,1	477239,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	11872741,7	10213247,4	1659494,3	6868810,7	5421907,4	1446903,3	5003931,0	4791340,0	212591,0
Духовний та фізичний розвиток	1291728,2	1182058,2	109670,0	581338,0	538714,2	42623,8	710390,2	643344,0	67046,2

Джерело: Група фінансового аналізу при Комітеті ВР з питань бюджету

рік, скільки збираються витратити на харчі, житло, одяг, транспорт і, можливо, відпочинок, скільки зможуть заощадити на майбутнє.

Якщо вони бачать, що очікуваних доходів не вистачає на необхідні витрати, вони можуть вирішити, як їм витратити менше, заощаджуючи, скажімо, на придбанні одягу, розвагах, подорожах. Вони можуть подумати, як більше заробити, працюючи додатково чи на іншій роботі. Можуть позичити гроші, якщо вирішать, за рахунок чого їх потім повернути.

— планом того, як центральні та місцеві органи влади формуватимуть ресурси для виконання своїх функцій; скільки надходжень вони планують отримати від різних податків — податку на додану вартість (ПДВ), податку на прибуток підприємств, прибуткового податку з громадян, акцизного збору та ін.

— планом того, як центральні та місцеві органи влади витратять кошти, що збираються від імені держави. Які види діяльності фінансуватимуться? Скільки коштів витратитиметься на освіту, охорону

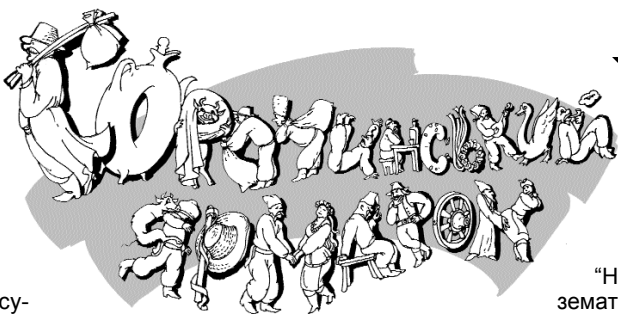
продуктивності праці, а отже, сприяти піднесенню економіки та добробуту громадян. З іншого боку, податки зменшують доходи громадян.

— дзеркалом економічного становища держави. За економічного піднесення більше людей мають роботу. Держава отримує можливість фінансувати більше програм, а потреба в запозиченнях зменшується.

— історичним та стратегічним державним документом. У бюджеті міститься інформація про те, як держава збирала і витрачала кошти

вань.

Олександр БУЦЕНКО,
Група фінансового аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету

— Пане-товаришу... е-е... начальни-ку... Даруйте, не знаю, як вас тепер вели-чать.

— Я не якийсь там... пхе!.. — тюрем-щик. І навіть не начальник тюрми, як то іменується мій колега в подібних малосим-патичних державних закладах. І взагалі, в мене не банальна... пхе!.. — тюряга. І ніко-го ми в тюрмі не гноїмо, як то заведено в ін-ших тюрмах... Навпаки, у нас так звані зе-ки набираються здоров'я, зміцнюють нер-вову систему і так далі... І сидять у нас не якісь там... пхе!... — тюряжники, а — заслу-жені, достойні люди. Тому в нас не ареш-танти, не ув'язнені і тим більше не зеки — ні і ні! У нас — клієнти. А клієнт, як відомо, завжди правий. Обслуговуючий персонал — зважте, обслуговуючий, — не якісь там наглядачі, конвой і т. д., — а — вожаті. Як ото колись у піонерів були. А я — шеф.

— О, шеф тюрми — це звучить!
— У нас усе звучить, бо ви, шановний майстре пера наших доблесних ЗМІ, зна-ходитеся у приват-тюрмі. Хоча зовні в нас усе атрибутіка і колорит справжнього міс-ця ув'язнення: мури з колючкою, вишки, ка-мери з "глазками", режим... Але наш закл-ад платний. Кожен зек, тобто по-нашому клієнт, сам оплачує своє перебування в нас, як оплачують його в готелі, санаторії тощо.

— І скільки ж коштують ваші... е-е... послуги?

— Залежно від того, на який термін ви сядете, шановний.

— Я не збираюсь, пардон, сідати.

— Дарма, як мудрі кажуть: від суми та тюрми... Але це я так, до слова. Камери у нас різні — одиночні і для любителів... ту-совок. Чи екзотики. Хто хоче відчутти, що таке державна тюрма, тих у камеру на де-сять чоловік набиваємо по тридцять зеків. Всі камери з туалетами (за бажанням, для диваків, ставимо натуральну парашу і три дні її не виносимо), з душем, фінськими ваннами, різними там "панасоніками", не рахуючи кондиціонерів. За додаткову пла-ту — вихід в Інтернет. Гуляй там до ранку! А хто бідніший, тому й камеру скромнішу...

— Тоді дозвольте запитання, шефе: в чому ж головна різниця між державними тюрмами і вашою, приватною?

— Тюрма, як ви знаєте, — місце ув'яз-нення, де перебувають особи засуджені,

позбавлені волі. Або які знаходяться під су-довим слідством. У моїй приват-тюрмі перебувають не засуджені особи і не ті, хто перебуває під слідством. До нас контингент не під конво-єм і не у "воронку" везуть, він сам до нас на "мерсах" підкочує...

— Даруйте, але чому вони добровільно пруться в тюрму?

— А це ви у них краще запитайте, чому їм, даруйте, забандюрилося посидіти в ка-мері. Для деякого це — підняття власного іміджу, політичного статусу — таких багато. Бо який же ти патріот, який борець за щастя трудящих, якщо сам не сидів, даруй, в тюрязі? І взагалі, хто за старого режиму не потрапив у зону, той зараз лікті кусає, бо він те-пер наче людина другого ґатунку. А посидить у нас, ми йому довідочку: даний громадянин сидів за свої пе-рекониання в тюрмі "на посаді" зека. До нас, наприклад, охоче йдуть ті, хто збирається балотуватися в нар-депи. За таких народ наш, хоч і кля-

поставити: "Написано в ка-зематі". Як ото Шев-ченко ставив. Для таких

у нас — але за додаткову плату, — окремі люкс-каземати... Для філософів наша камера, як бочка для Діогена. Хто сі-дає для своєрідної репетиції, аби підготува-ти себе морально, якщо доведеться їхати у "воронку" в державну...

— Скільки сидять?

— Кожний сам вибирає собі термін ув'язнення: від лічених днів до кількох мі-сяців. А послуги, зважте, не дешеві — і все одно до нас черга. Для особливо гро-

ВІВАТ, ПРИВАТ-ТЮРМА!..

не хапуг, мафіозі та олігархів, охоче голо-сує. Аякже, кандидат постраждав, такого треба вибрати, за правду сидить у тюрязі. І такий з нашої камери одразу ж на лаву у Верховній Раді пересідає. А далі — недо-торканність, роби що хочеш... У нас часто переховуються боржники від своїх кредито-рів. Іноді доходить до курйозів. Один, аби не повертати тисячу "зелених" боргу, си-дить у нас уже п'ятий місяць, заплативши нам за це п'ятнадцять тисяч. Іноді перехо-вуються в нас і гулящі чоловіки після сімей-них розборок. Тут вони в повній безпеці від гніву своїх правовірних і єдиних. Часто про-сяться за ґрати поети.

— О-о, а ці... чого?
— Як — чого? Щоб потім під віршем

шовитих у нас навіть є п'ятизіркові каме-ри на кшталт номерів у кращих готелях Європи. Вибравши таку п'ятизіркову ка-меру, наші клієнти, як ті коники-цвіркуни — тюрлюкають собі та й тюрлюкають, на-буваючи іміджу борців за світле майбутнє чи минуле, за правду-матінку, за щастя трудящих і взагалі — патріотів. До речі, не хочете посидіти, га? Не соромтеся: журналіст, який не сидів за правду, ніби вже й не журналіст. А я з вас недорого візьму, сидайте.

"А мо' спробувати? — подумалось рап-том мені. — А чого? Імідж зросте — за правду ж потерпав. Бо як у справжню тю-р'ягу попаду, то вже, звісно, буде не те..."

ФУРОР НА ПСИ-ХИ ФАНТАСТИЧНА ГУМОРЕСКА

Супер-галактичний розвідувальний астроліт класу ГУ-1 вирунув із екстра-простору неподалік од третьої планети в системі дев'яти супутників теплої, але невеликої зірки. Між нею і планетою Пси-Хи в сузір'ї Колінвалу, звідки прибув астроліт, пролягла відстань у сотні світлових років.

Пілот корабля — Квак 136-й — відпо-відно до інструкції увімкнув захисне си-лове поле, яке робило астроліт невиди-мим, і знизився до кількакілометрової ви-соти.

Тут він привів у дію звукоприймальні авто-мати. За півгодини Квак 136-й уже знав, що ця планета населена, що називається вона Зем-лею, а істоти, котрі на ній живуть, — людьми і що вони досягли в процесі еволюції чималих успі-хів.

"Отже, — подумав Квак 136-й, повернувшись своїми щупальцями, — цілком можливо, наші наступні експедиції зможуть навіть законтакту-вати з ними. Як шкода, що я не маю права спу-ститися на планету! Нічого не вдієш: така вже до-ля розвідників..."

А втім, він недовго сумував із цього приводу. Інструкція вимагала одразу ж після звукової роз-відки провести широкий телескопічний огляд но-вовідкритого об'єкту. Отож Квак 136-й натиснув кнопку кругового екрана, в якій були вмонтовані потужні стереозбільшувачі.

Зойк захоплення вирвався з усіх його чоти-рьох ротів, коли він побачив Землю.
— Це фантастика, це казка, це справжній рай, — бурмотів Квак 136-й, гарячково оглядаю-чи планету. — Скільки живу, не бачив такої кра-си...

Проте вразили його не моря та океани, не гори й материки, не ліси й не засіяні ниви, і на-віть не земні міста і містечка. Усе це — в такому ж чи приблизно в такому ж вигляді — він уже не раз бачив за довгі роки своїх космічних мандрів. Вразило його інше.

Квак 136-й побачив на поверхні Землі тися-чі величезних, монументальних труб, що гордо і стрімко підносили догори свої широкі жерла. І з кожного такого жерла валили в небо клуби різ-ноколірного диму неповторної краси — зелено-го, червоного, жовтого, чорного, синього, фіоле-тового, коричневого, блакитного! Усі кольори сонячного спектру ввібрали у себе ці прекрасні й незрозумілі хмари, що повільно вкривали Землю барвистою ковдрою...

"Немає сумніву, — тремтячи від хвилюван-ня щупальцями записував Квак 136-й у своєму боржурналі, — що ці надзвичайні вишуканістю своїх форм споруди та божественної краси ре-човини, які з них випускаються в небо, створені землянами виключно з декоративною метою. Таким чином люди прикрашають своє життя і свою планету. Вони переконливо довели, що природа — не всемогутня і що справжній розум може значно перевершити її у творенні пре-красного. І в цьому аспекті нам є чого повчитися у землян, хоч в інших питаннях вони поки що й відстали од нас. Я прийняв рішення привезти зразки цих унікальних речовин на Пси-Хи, щоб прилучити до істинно прекрасного і нашу могут-ню, але, як бачимо, далеко не в усьому доско-налу, цивілізацію..."

Покінчивши із записами, Квак 136-й опу-стив астроліт іще нижче і за допомогою універ-сальних аналізаторів узяв зразки диму різних

сортів. Ще за якийсь час у надрах фотонно-бадмінтонної обчислювальної машини були на-дійно сховані рецепти усіх димів.

Після цього Квак 136-й увімкнув антиподові двигуни свого корабля і поринув у ек-стра-простір, щоб якомога швидше доставити на рідну планету дорогоцін-ні зразки...

...Доповідь Квака 136-го на засі-данні об'єднаного Пси-Хічного колегі-уму викликала справжній фурор. Ко-легіум вручив Квакові найвищу наго-роду — золоті рукавички на кожен щупалець, ухвалив поставити сла-вному астромандрівникові пам'ятник у натуральну величину і вирішив негай-но мобілізувати усі вільні ресурси на спорудження труб, які повинні стати гідною окрасою життя пси-хів.

За деякий час на планеті Пси-Хи вже стирчали в небо тисячі різнокалі-берних труб, з яких гордо піднімалися вгору пишні клуби прекрасного земно-го диму.

Півроку ним жадібно милувалося усе насе-лення планети.

А ще через півроку милуватися вже не було кому.

Цивілізація на планеті Пси-Хи загинула...

* * *

— Вони ідіоти, ці твої пси-хи, — сказав мені знайомий директор одного хімічного заводу, ко-ли я розповів йому цю історію. — Вони не враху-вали того, що їхні організми зовсім не були прис-тосовані до дихання димом. Їм слід було зви-кати потроху і протягом довгого періоду. Не можна ж діяти в такому форсованому темпі! Узяти, на-приклад, нас. Дихаємо — й нічого, живемо. Бо звикли. Пристосувалися. Дай нам чистий кисень — ще, чого доброго, й задихнемося!

З цими словами він пішов у цехи й розпоря-дився відкрити усі заслінки.

В небо шугнули могутні клуби різноколірно-го диму.

Це було грандіозне видовище!

Володимир ЧЕПІГА

Микола СОМ

ЕПІТАФІЇ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Іванові Драчу, який заснув у президії ІІІ з'їзду українських письменників

На колективне замовлення письменників-делегатів

Творця-борця

ніхто не міг збороти, Один Морфей скосив його навів. І він заснув.

А браття-патріоти Знай галасують: може, із дрімоти До них озветься славний чоловік.

Що ж нам робити? Як його збудити? (Зайшов збудити навіть рідний мер.) Сидить і спить — обутий та одітий, А ми гуртом ридасмо, як діти: Чи Драч заснув, чи, може, він помер?

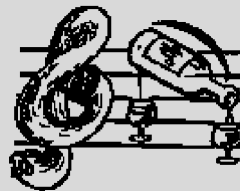
Роману Кухаруку — поету і публіцисту, якого виключили із членів Спілки письменників

На його особисте прохання

Наче бомбу, клали на носилки — Обережно, тихо, крадькома. — Ах ти член письменницької Спілки! Слава Богу, що тебе нема.

Ич який?! Тебе терпіли стільки... Бач: догрався... Раптом чути стук. Остовпіли: на порозі Спілки Знов стоїть зухвалий Кухарук.

Юрію Рибчинському — поету-піснярю, автору відомого рядка: "Горілку по-кїївськи п'ю"

Від імені поетів-піснярів

Пив горілочку я, друзі, У Советському Союзі, Невтолимо пив. Пив за Йосипа Кобзона, За Жванецького-піжона, Коли був мотив.

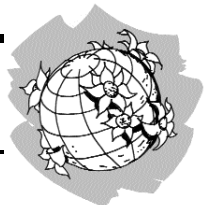
Попо-пив собі на втіху, А за Кучму і Кучмиху Наливав ущерт.

Пив по-свійськи і по-свойськи, Та як випив по-московськи — Наступила смерть.

Володимиру

Якубовському — моєму земляку із Броварів, гумористу-пересмішнику, який часто уживає двоє слів: циця і піся

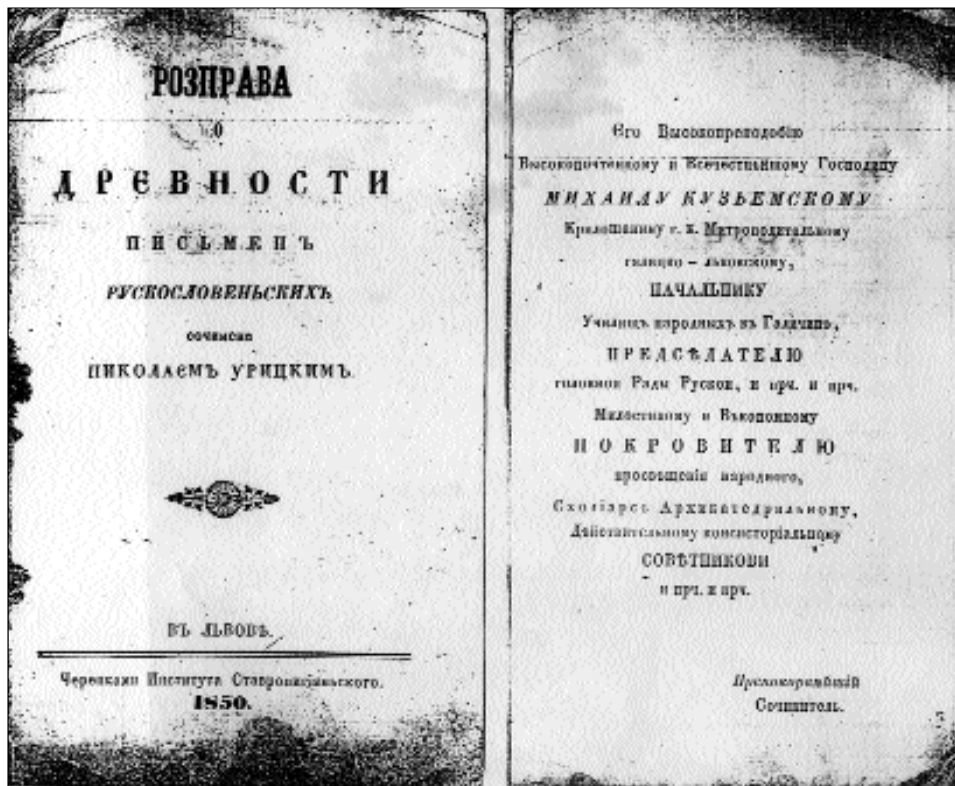
РОЗВІДКА МИКОЛИ УРИЦЬКОГО ПРО ПОХОДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ АБЕТКИ

Наприкінці 1999 року в одній невеличкій антикварній крамниці міста Балтимор (штат Меріленд, США) нам потрапила до рук тоненька брошура — праця Миколи Урицького “Розправа о древности письмен рускословенских”. Як опинилася ця книжка, видана українською мовою у Львові у 1850 році, посеред запиленних предметів американської старовини — корабельного приладдя, риболовецьких снастей минулого сторіччя, порцеляни з Китаю та Німеччини, африканських дерев'яних скульптур чорної чи білої магії — невідомо. Можливо, це видання прибуло до Америки сто або більше років тому в одній із тих громіздких емігрантських скринь, що належали вихідцю з України. Адже відомо, що порт Балтимора колись навіть “випереджав” Нью-Йорк за кількістю новоприбулих до Сполучених Штатів у пошуках кращої долі. Дивовижно те, що наші предки, емігруючи до нових, невідомих країв, серед найнеобхідніших подорожніх речей знаходили місце для книжок!

Страшно уявити собі, яких довгий шлях долали емігранти, поки досягали “країни мрій” по той бік Атлантики. Спершу в переїздах треба було проїхати через усю Європу, тоді потрапити на корабель, який тижнями плів через океан. Така мандрівка тривала в минулому столітті щонайменше місяць-два. Якщо порахувати, скільки найнеобхідніших речей людині потрібно було із собою зібрати в декілька скринь, то залишається лише дивуватися нашим предкам, які замість зайвої одежини або коробки з ліками брали в далеку Америку книжку. Ще й неабияку книжку: Микола Урицький у своєму дослідженні доводить, що українська абетка давніша за походженням, ніж латина чи навіть скандинавські руни. Такі твердження про витoki власної грамоти і писемної культури, мабуть, додавали емігрантам оптимізму на чужій землі...

У “Розправі...” Миколи Урицького містяться факти, які свідомо чи несвідомо загубилися у вирі історії або просто залишилися маловідомими. Скажімо — відкриття в 1828 році вчителем Андрієм Кухарським неподалік міста Лейбаху старовинного слов'янського напису рунічними літерами. Є також у розвідці цікаві порівняння слов'янської й грецької абетки, фонетичних і цифрових систем греків і слов'ян. Автор “Письмен” вільно володіє

усіма слов'янськими мовами та й ще густо використовує цитати й порівняння німецькою, латиною і грецькою. Випробувавши на власному досвіді, скільки часу й наполегливості вимагає вивчення лише

однієї англійської мови, щоб досягнути рівня більш-менш вільного спілкування, можливості читати ще й писати, — можна лише подивуватися легкості та елегантності викладу Миколи Урицького.

Найбільш вражаючим, на нашу думку, в “Розвідці” є трактування слов'янської абетки. За Урицьким, азбука була одночасно й уставом, тобто заповітом для народу. Кожна літера абетки є словом з “уставу народного”. Таким чином, дитина, запам'ятовуючи абетку на первинній стадії свого навчання — одночасно вивчала й устав свого народу, закон, за яким народ живе і якого дотримується. Яка геніальна ідея! З абеткою дитина всотує й ази основного закону, заповіді попередніх поколінь. Чи зможе освічена людина забути згодом ці заповіді? Переступити — так, але забути те, що вивчено за першими літерами — це все од-

но, що розучитися читати й писати.

Розвідка Миколи Урицького — це ще одна з численних гіпотез. Ми залишаємо науковцям доводити її вірогідність. Проте нам здається, що ідея трактування абетки — унікальна у своїй основі. Зрештою, що знали вчені XIX сторіччя, яка інформація була в їхніх руках, на які факти вони спиралася у своїх дослідженнях? Адже так бага-

то випало з історії України за останні 150 років, з часу написання розвідки Урицького... Згадаймо хоча б теорію походження нашої абетки від Кирила й Мефодія. Цього вчили зі шкільної лави не одне покоління, не зважаючи на численні джерела (Ібн-Фадлан, Ібн Аль Надім, Чорноризця Храбра, Толкова Палея та ін.) — що й до моравських братів існувала у нас своя азбука.

Цікаво, що в правдивості давньоєврейської писемності ніхто не має сумнівів. Тому що єврейська нація пронесла крізь віки найдавніші зразки своєї писемності. Те саме можемо сказати і про єгиптян, і про майя, і про індусів. В українців через історичні обставини багато чого не збереглося, мабуть, ще більше було навмисно знищено.

Ось тлумачення нашої азбуки за М. Урицьким:

ЗНАХІДКИ

“АЗ БУКИ ВИДИ ГЛАГОЛ” — “Аз письменний видаю устав”.

“ДОБРЕ ЄСТЬ ЖИВИТИ ЗЕЛО ЗЕМЛЯ” — “Добре єсть жити плодами землі”.

“И, ИЖЕ КАКО ЛЮДИ МИСЛИТЬ, НАШ ОН” — “І котрий, як люди мислить — наш він”.

“ПОКОЙ РЦИ СЛОВО ТВЕРДО” — “Спокой (мир) називай словом святым”.

“УК ФЕРТ ХР ЦИ ЧЕРВЬ” — “Не вознеси руку хоч би і на черв'ячка”.

“ША ЩА ЮРЬ ЮРИ ЄРЬ ЯТЬ ЮЗЬ” — “Бо аще колотливий з колотливими колотиться, най буде ять і зв'язаний”.

У нашому розумінні, більш образному й наближеному до сучасної мови й ментальності, руськослов'янську абетку можна прочитати так:

“А, Б, В, Г” — “Я, Бог, Видаю Закон”.

Або: “Я, Бог, Видаю Законом”. Або: “Я, Бог, Є Закон” (існує ще одне з припущень, що “Б — буки” — можуть трактуватися, як Бог).

“Д, Є, Ж, З” — “Споживайте лише дари землі”.

“И, Й, К, Л, М, Н, О” — “В єднанні сила нації”.

“П, Р, С, Т” — “Спокій, мир — найсвятіші в житті народу”.

“У, Ф, Ц, Ч” — “Не убий, не укради”.

“Ш, Щ, Ъ, Ь, Ё, Я, Ю” — “Хто не дотримується заповідей, буде покараний”.

Здається, було б доцільно цю ідею трактування нашої абетки використати для навчання дітей ще з першого класу, разом із заучуванням перших літер. Маючи вже десять років української незалежності, діти в нашій державі повинні знати, що вони належать до однієї з найдревніших і найосвіченіших націй світу, що їхні предки писали своєю мовою ще до того, як греки чи італійці навчилися писати своєю. І що в оточенні диких народів ми, українці, мали своє законодавство, яке в тих часах за своєю гуманністю й цивілізованістю стоїть нарівні, мабуть, лише з Мойсеевим “Законом”. Тоді не треба буде нашим учням доводити знову й знову ідею національної повноцінності, як ніхто з віруючих не мусить доводити собі ідею існування Бога (бо ідея закладена в основу самого поняття віри). Наша історія — така ж перлина світової цивілізації, як історія грецька, німецька, китайська, єврейська, мексиканська або індійська.

Леся ГОНЧАР

Руслан НАЙДА

ЗУСТРІЧ З АКАДЕМІКОМ

Доповідь “Найновіші прояви русифікації в Україні” прочитав у будинку Наукового товариства імені Т. Шевченка в Америці д-р Олег Романів, член Національної Академії наук України, голова НТШ в Україні і генеральний секретар Світової Ради НТШ. Він не тільки глибоко обізнаний з процесами, які відбуваються сьогодні в Україні, а й не вагається розказати перед діаспорою аудиторією навіть гірку правду, а не тільки те, що ми бажали б почути.

На думку д-ра О. Романіва, Україну гноблять чотири категорії проблем: політичні, які походять з того, що державна влада є лише “квазі-українська”; економічно-суспільні, коли квола економіка спричинила масовий потік українців за кордон; суспільної свідомості і моральності, які є настільки знівечені, що не відповідають вимогам суспільства з ринковою економікою; та мовні, що були головною темою доповіді.

З приходом незалежності українська мова спочатку підняла голо-

ву, але через два — три роки настала епоха імперського культурологічного реваншу. При владі залишилося багато російськомовної номенклатури, яка користується українською мовою тільки перед телекамерами, а дехто з них демонстративно (і безкарно) вживає виключно російську мову в публічних виступах. Збройні сили України — здебільшого російськомовні, а їхній офіцерський склад сприяє єдності з офіцерами Росії. Ігноруються історичні традиції українських військ, за винятком хіба що козацтва.

Нове російщення посилюється, відколи в Україні запанував “новий капітал” олігархів, які є здебільшого неукраїнці, а то й антиукраїнці. Немає сумніву, що серед них і у Верховній Раді України діє п'ята колона Москви, сказав д-р О. Романів. Олігархічні структури, контролюючи засоби масової інформації, заливають Україну російським словом і попкультурою. Головну роль в російщенні виконує телебачення, де на більшості каналів російська мова лунає не тільки в мовленні, а й у по-

пулярній музиці, естрадних програмах, телесеріях і чужоземних фільмах. Передбачена кабельна система має додати ще 30 російськомовних каналів. Доповідач підкреслив, що контрольовані олігархами телеканали позбавлені політичної об'єктивності: наприклад, всі вони виступали проти прем'єр-міністра Віктора Ющенка.

Україна відчуває також засилля російськомовної преси і книжок, що їх багато імпортують з Росії. Петрівка, книжковий базар у Києві, має удесятеро більше російськомовних книжок, як україномовних. Така перевага частково спричинена податками, що їх накладають на літературні видання в Україні, але не в Росії. В Україну з Росії пливе маса російськомовних перекладів західної літератури, від поважних творів до порнографії. Годі не добачити в цьому певної іронії, сказав доповідач, коли бажане вікно з України до Заходу веде через Росію.

Найновішим механізмом для російщення України, сказав д-р О. Романів, виявляється

комп'ютеризація, Інтернет, де суцільно панує російська мова. Ось нещодавно хтось замовив від американської фірми “Майкрософт” 30 000 комп'ютерів для шкіл в Україні, усі з російськомовними програмами. (Завдяки втручанням НТШ у Києві сподіваємося, що цю помилку буде виправлено). Сам д-р О. Романів зіткнувся з цією проблемою на залізничній станції у Львові, коли запитав, що його квиток до Києва був написаний російською мовою. Йому пояснили, що “так друкує комп'ютер”.

У Галичині мовна ситуація є далеко краща, ніж в інших регіонах України, але в цьому криється нова небезпека для державності України. Доповідач зазначив, що посилене російщення в Східній і Центральній Україні витворює все більшу прірву між ними і Галичиною, породжуючи в деякого з галичан сумніви про доцільність соборної української держави.

Усе-таки академік зі Львова закінчив на оптимістичній ноті. На його думку, дуже позитивним внеском

для української мови і справи був візит Папи Івана Павла II, який промовляв українською мовою і зокрема відвідав Биківню, місце масових поховань замордованих більшовиками. Є шанси на ренесанс, якщо в парламенті України об'єднаються національно-демократичні сили. “Будьмо оптимістами і вірмо в нашу українську Україну”, — закінчив свою доповідь д-р О. Романів, який відтак ще довго і вичерпно відповідав на численні запитання присутніх.

Д-р Анна Проник, заступник голови НТШ, перед доповіддю оголосила про відзначення проф. Олександра Домбровського медаллю ім. Михайла Грушевського. Медаль вручив від НТШ в Україні д-р О. Романів. Професорові Домбровському, наукова діяльність якого сягає ще пізніх 1930-х років у Львові, присуджено цю нагороду за його вагомий внесок у ділянку ранньої історії України та грушевськознавства. Нагороджений поділявся з присутніми своїми споминами.

Д-р Орест ПОПОВИЧ,

Нью-Йорк

ПРОВІДНИК УКРАЇНСЬКОЇ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

В лютому ц.р. українство Закарпаття всенародно відзначатиме 80-річчя від дня народження єпископа-синкеля Івана Маргітича. Хотілося б, щоб про цю непересічну особистість знали українці всієї нашої України. Свою відданість нації Великого Тараса він засвідчив ще в умовах угорсько-фашистської диктатури, коли не зігнувся під шомполами та середньовічними засобами фізичної та духовної руйнації особистостей в 1942 році. Бо разом з іншими виборював вихід з Угорщини і возз'єднання зі своїм українським народом.

Про цю, "націоналістичну", боротьбу за Україну йому згадало КДБ, щоб у 1951 році дати йому 25 років як українському буржуазному націоналістові. Бо своє священство "переплів з облудною націоналістичною свідомістю". Омський ГУЛАГ не зламав патріота. Його й не запам'ятав у деталях, хіба що як відсік величезного Всесоюзного ГУЛАГу — від Карпат до Тихого океану. Крім нього, було засуджено на великі строки ще 125 мучнів-священників краю, а двох, в тому числі єпископа Ромжу, — знищено в краї.

Чимало часу там було для роздумів та осмислення долі християнської церкви. І найперше: чому саме греко-католицьку конфесію в 1946 році злочинне політбюро визнало "посібницею фашизму"? Адже такі

громади були як на матірній Україні, в Прибалтиці, так і на Закарпатті. Хоча, напевне, ніхто не зміг би протистояти більшовицькій силі в перші повоєнні роки. Ні! Ми не проти римо-католиків, як і всіх чесних людей на Землі. Але цей злочин Москви був викликаний розгортанням національно-визвольних змагань у Галичині та на Закарпатті, щоб у протидію рухові за самостійність підключити й антирелігійні потуги, наслані на релігійні потуги, наслані в Галичині, Ю. Мересієм у Закарпатті та ін. Бо для білокамінної не було більших ворогів, ніж український буржуазний націоналізм, неприйняття якого передалося від царів-імператорів. Греко-католицька церква, що базувалася в основному на землях Західної України, надовго стала кісткою в горлі великодержавників.

З поверненням у рідні краї, хоч і з багатим досвідом, добрим розсудом та багатьма християнськими чеснотами, не став шукати боротьби, хоч у краї з випередженням графіка й вершилася ленінсько-сталінська боротьба з залишками буржуазного суспільства. Взявся за чепіги плуга, щоб поруч з односельцями ростити хліб, що є найблагороднішою справою у всі часи й епохи. А коли не нависала загроза з боку атеїстів, ніс у маси слова Божественної правди.

Колишній його арешт і засудження з боєм сприйняла кожна селянська родина, що тепер була готова хай і з вилами в руках захищати його від кривдників. Хоч КДБ поза ними змусило християнина-дисидента покинути рідний край і в першу чергу — як учасника різних правозахисних акцій.

Ще в умовах державної заборони конфесії, випереджуючи час, на прохання священників-патріотів краю та мирян, 1987 року о. Іван був висвячений єпископом греко-католицької церкви Закарпаття, а в часи її легалізації — 1991 року папою Іваном Павлом II був наділений функцією єпископа-помічника Мукачівсько-Ужгородської єпархії, з 1993 року — функцією єпископа-синкеля для русинів-українців цієї конфесії.

— Нам потрібно очищуватись від ненависників наших українських коренів і не секрет, що серед нас є ще немало таких, хто з казательниці говорить одне — в такт громаді, а поза нею діє і марить протилежним, — наставив патріот.

Як ніхто інший, нині він переживає, що інша половина Христового стада — православні, що зросли на конфіскованій у греко-католиків матеріально-духовній базі, придушені Московською патріархією, тобто волею-неволею прислужують майже 400-літній меті білокамінної — тримати в узді

Україну. Крім преосвященного владики, надавати допомогу православним громадам у звільненні з-під імперської влади готові й інші греко-католицькі священники. І справу ніби зрушено з мертвої точки. Та завопили прислужники з місцевих яничар, що слово Боже переплітається з політикою. А яку назву має вивезення з України в Москву понад 100 млн. доларів щороку в розпорядження Алексія II та його братії? А заяви московського патріарха, що побоюватись про втрату України немає підстав, поки на ній є хоч одна громада в його підпорядкуванні, — що це, як не політика? І як знадобився б той гріш для соціальної сфери в Україні!

Спілкування з християнським пастирем багатьом допомогло позбутися закомплексованості на своїй християнській конфесії. Бо нічого нам заороджувати між собою тини піднебесні, а треба йти на зближення в єдине Христове стадо, спочатку на національний основі — в єдину Українську Християнську церкву, назавжди відкинувши: римо-, греко-католик, православний, реформат, суботник, адвентист та інші каліцтва.

М. МОГОРИТА,
відповідальний секретар
Закарпатського об'єднання
ВУТ "Просвіта"

ПОКРОВСЬКИЙ ХРАМ ВІДКРИТО

У неділю, на велике християнське свято Покрови Пресвятої Богородиці, в Ніжині відбулося відкриття Покровського храму Київського Патріархату. Кілька десятиліть, ще з часів комуністичного гоніння на церкву, храм стояв у запустінні. Тепер стараннями церковної громади Київського патріархату за сприяння місцевої влади церкву відновлено. Освячення храму і Божественну Літургію провів керуючий Чернігівською єпархією Української православної церкви — Київського патріархату, єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон у співслужінні з єпископом Переяслав-Хмельницьким, ректором Київської духовної академії Димитрієм.

В урочистостях взяли участь голова Верховної Ради України Іван Плющ, голова Українського Народного Руху і фракції Руху у Верховній Раді Юрій Костенко, керівники міста і області, гості з Чернігівського земляцтва столиці. У своїй бесіді з віруючими і духовенством І. Плющ висловив надію на якнайшоріше об'єднання церков у єдину Помісну Українську православну церкву.

На історичному факультеті Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка відбулися установчі збори Чернігівської міської громадської молодіжної організації "Наукове товариство "Гуманітарна колегія". До організації увійшли студенти, магістранти, аспіранти та викладачі університету. Керівником організації обрано викладача кафедри історії України Наталію Слобожаніну.

Мета організації — об'єднувати молодих науковців і надавати їм допомогу у вигляді проведення наукових семінарів, літературних читань, творчих вечорів, поїздок Україною, видавати наукові праці, поезію, прозу.

Олександр МІСЮРА,
відповідальний секретар
"Гуманітарної колегії"

СВЯТА ЛІТУРГІЯ СУЧАСНОГО КОМПОЗИТОРА

23 вересня у Борисоглібському соборі м.Чернігова відбулася презентація Літургії композитора Івана Синиці — викладача Ніжинського училища культури і мистецтв ім. М. Заньковецької.

Літургію написано до святкування 2000-ліття Різдва Христового у співпраці з церковним хором "Воскресіння" соборного храму Всіх Святих м. Ніжина (регент Сергій Голуб).

Виконання нового твору І. Синиці стало знаменною подією в церковному і культурно-мистецькому житті обласного центру. У древньому храмі зібралися миряни, гості з Києва, Ніжина, з-за кордону. Присутні були зачаровані як музикою, так і натхненням, вправним її виконанням.

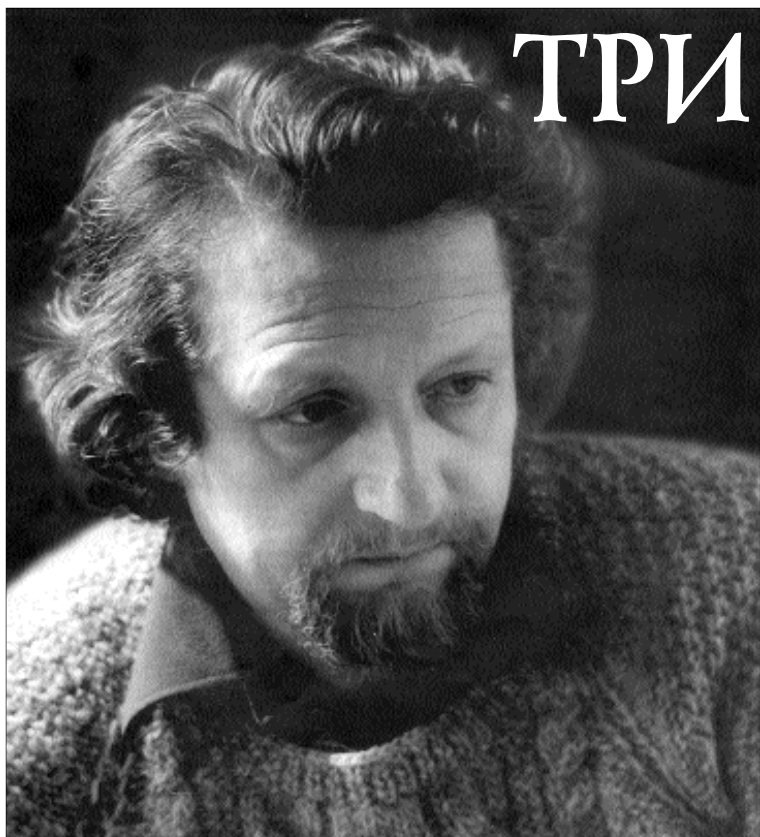
Після Служби Божої, яку відправив єпископ Чернігівський і Ніжинський Никон у співслужінні зі священниками Чернігівської єпархії, слово мали: музикознавець, викладач Ніжинського педагогічного університету О. Кавунник, депутат Верховної Ради О. Пухкал, начальник відділу у справах релігії Чернігівської обласної держадміністрації В. Молочко, ректор Ніжинського педагогічного університету ім. М. Гоголя В. Яковець, голова Духовно-просвітницького центру "Відродження" при Всіхсвятській парафії Української Православної Церкви Київського патріархату М. Астаф'єва, заступник директора з наукової роботи заповідника "Чернігів стародавній" А. Доценко, викладач музичного училища, регент хору "Причастя" Л. Куровська, автор музики сучасних Літургійних піснеспівів Іван Синиця.

Промовці висловили задоволення презентацією твору нашого земляка, а також наголосили на значенні відродження національної церкви, плеканні й продовженні високих традицій українського духовного співу як важливого фактора виховання та об'єднання наших співгромадян у державну європейську націю.

Лариса КУРОВСЬКА,
музикознавець

Поштівка на згадку Старовинний Поділ

Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.
Тарас Шевченко

В один день зустрівся з ними: із художником Миколою Стратілатом, поетесою Ніною Костюк та письменником і вченим Віталієм Карпенком. Зустрівся в осяяній Тарасовою духовною величчю світлиці — столичному музеї його імені.

Буває, день збіжить — наче в сірій мряці: жодного сонячного зблиску, жодного промінчика вітри. А тут одразу три радості в гості. І з однією зустріч була б пам'ятною, лягла б назавжди на душу відбитком несподіваної приємності. Та зустріч із красою мистецькою, що її дарує Україні й світові Микола Стратілат, того дня помножилася ще й дивовижною слова поетичного, що його піднесла мені дружина мого університетського товариша, сокола із Симоненкового гніздів'я, Василя Костюка — Ніна Костюк.

Тут же свою нову книжку публіцистики подарував мені й Віталій Карпенко. В один день став я багатим! Та докладніше про це нижче. А зараз ось про що...

Бульваризація духовності — одне з найголовніших завдань ан-

ТРИ РАДОСТІ В ГОСТІ,

ток вересня).

Виставка стала Великоднем нашого національного духу, засвідчила, що сходження на вершини світової естетичної мислі Україна ні за яких умов не припиняє. Нове представлення творів Миколою Стратілатом є доказом нашої культурної самобутності, святого пошанування й водночас вічного оновлення наших прадавніх традицій.

Микола із племені творців, яким матінка-земля дає високу енергетичну міць і надмірність. Чернігівська материзна є його невичерпним наснажливим джерелом: фундаментальна праця — альбом "Поезія в образах. Станкова гравюра. Книжкова ілюстрація. Екслібрис" народилася, власне, енергією мислі й духу товариства "Чернігівське земляцтво" та Всеукраїнського благодійного фонду "Відродження села Макіївки Носівського району Чернігівської області". "Логос", Київ, 2001.

Про це говорить і авторська присвята: "Світлій пам'яті вчителя Степана Музиченка. Батькам та добрим людям, які своєю творчою діяльністю, материнською любов'ю плекали в мене любов до рідного краю, до землі Сіверської, до України". Це своєрідний звіт перед пам'яттю батька — Івана Федорівича та матері Палажки Карпівни, учителя художника Степана Музиченка, перед усією рідною Вітчизною. Це многотрудний підсумок творчої праці майстра в царині станкової графіки, книжкової ілюстрації та екслібрису.

Микола Стратілат — це примножена слава, нова слава Сіверщини княжої, і всієї Чернігівщини, і Переяславщини, і Київщини — оновлена слава України! Було і є чим надихатися, звеличуватися, кохатися в мистецьких розкошах предків: ми ж бо не проспали Світанок Людства — схоплювалися до сходу сонця. І — до роботи! Тож і витворили не тільки натхненне, високообразне "Слово про Ігорів похід" (1187 р., Київщина чи Чернігівщина), а й маємо дещо із більш ранніх надбань — хоч би те, що віціліло від татаро-монгольських пожарищ. Це й найдавніша наша рукописна книга "Остромирове євангеліє" (1056—1057 рр.), і "Ізборник Святослава" (1073 та 1076 рр.), і "Юр'єве євангеліє" (1120—1128 рр.)...

Не зайве нагадати, що створені в Україні три названі мною шедеври цупко тримають у своїх руках і ні за які прямики не хочуть повертати цих полонеників в Україну московські "любітелі древностей". "Остромирове євангеліє" під недремним оком та під масивними замками в Санкт-Петербурзі, у бібліотеці імені Салтикова-Шчедріна; "Ізборник Святослава" та "Юр'єве євангеліє" — під московським караплом, у Державному історичному музеї "града царствующего".

А маючи на оці саме ці неоціненні скарби давньоукраїнської культури, можна говорити про історично глибоку закоріненість наших мистецьких ідеалів, про неперервність творчих традицій, про спадковість високих естетичних уподобань, що їх нинішні українські митці так дбайливо бережуть і примножують.

Справді, високе мистецтво,

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ ДУХОВНОСТІ

зокрема киево-руських майстрів, розвинулося у творчих пошуках митців поколінь пізніших. Річ природна, закономірна. І водночас від покоління до покоління, як спадок, передаються свято сповідувані нашими далекими предками творчі принципи: бути свідками, документалістами свого часу, літописцями слави й неслави рідного народу, поклонятися красі, творити красу для вітри прийдешньому.

Згадаймо, яким глибоким поклонінням була оточена у нашому Києві її Величність Книга, як благоговійно працювали русичі над її творенням! У літопису за Іпатієвським списком під 6765 роком (1275) читаємо: "Велика буває користь від навчання книжного... Це ріки, що напувають весь світ, це джерела мудрості, адже в книгах — незліченна глибочина". Це мова про заснування Ярославом Мудрим першої на Русі бібліотеки. Для її створення великий князь залучив потужні інтелектуальні сили. "І зібрав він книгописців багато, і перекладали вони з грецького на слов'янське письмо. І переписували вони книжок багато... Перелисавши, поклав (Ярослав Мудрий. — І. Ш.) у церкві святої Софії, що її

раїні" (Володимир Підгора), то я усе це пояснюю ще й органічним духовним єднанням Стратілатового мистецького світу з естетичним світом, зокрема, подвижників часів Ярославових.

Спільні духовні орієнтири диякона Григорія, який виконав "Остромирове євангеліє" (за князювання посадника Остромира, і Миколи Стратілата, котрий, в оцінці професора Дмитра Степовика, є представником "нової романтичної школи в українській графіці (та й в усьому образотворчому мистецтві)" свідчать про історичну **неперервність** мистецького процесу в Україні, його національну самобутність.

Любов до справи — двигун усього таланту. Тільки любов, любов до рідної землі, до людей, які на ній живуть, здатна породити мистецькі дива, якими така багата епоха України Княжої. Куди не ступиш ногою — усюди Творчість, що постає з Любові: урочиста, одухотворена, як **заповіт** нащадкам на всі часи: любіть прекрасне, прагніть прекрасного, творіть прекрасне!

Микола Стратілат талановитий і потужно-повноцінний якраз тому, що цей величний заповіт в душі його прописаний навечно. Колись-то, через багато віків, людей вражатиме кожна сторіночка Стратілатової творчості: сповнені ліричної настроєвості, музично оздоблені його графічні пейзажі, історичні композиції, портрети, екслібриси — там високий душевний лад художника. Вражатиме, чаруватиме, викликати подив і гордість, і прагнення бути **гідним** Краси, подарованої Майстром, — вражатиме й захоплюватиме так, як нині чарує й милує і самого Микола, і нас із вами, читачу-глядачу, художня довершеність архітектурних ансамблів святої Софії, Свято-Михайлівського золотоверхого собору, Києво-Печерського комплексу українських святинь. Та й інших, чудом-дивом уцілілих як від спустошень руками варварів історично віддалених, так і від руйнації динамітом невігластва моголів малоросійсько-комуністичних.

Скільки ж шан у Миколіних працях до нашої стражденої історії! Можна тільки здогадуватися, як терзалося його серце, коли худож-

сам збудував".

І коли сьогодні мистецтвознавці (й вітчизняні, й зарубіжні) зараховують Миколу Стратілата "до найвизначніших сучасних українських графіків", визнають, що талант його "полонить глядачів не лише технічною досконалістю, яку можна порівняти хіба що з досконалістю майстрів ксилографії XVIII—XIX ст., але, головним чином, глибоким ліризмом та виразним національним характером" (професор зі Словаччини Микола Мушинка), — коли сьогодні щедрий ужинок митця оцінюється, як "свідоме служіння Ук-

1. МИКОЛА СТРАТИЛАТ: ГЛИБИННИЙ, ЯК ДУХ НАРОДНИЙ

Ну, хто б міг подумати, що Микола Стратілат офіційно досі не визнаний, як художник **народний**! Народна стихія органічна у його творчості; вона давно проявилася у його мистецьких підходах до зображуваного: у народному сприйнятті історії рідної Батьківщини, у народному баченні й розумінні життя, у народному осмисленні мистецьких ідеалів, у народній психології світосприймання, зрештою, у суто народному самовираженні: умінні працювати захоплено, натхненно, до самозречення.

Це подвижництво засвідчила й виставка його творів, що експонувалася в Національному музеї Тараса Шевченка (поча-

АБО ТРИ УРОКИ ПАТРІОТИЗМУ

ник втілював образи віцільних кийських святих чи то з натури, чи з картин, офортів або знімків. Йдеться, читачу, про цикл гравюр "Кий. Сторінки історії". Ідеал Краси відтворено на аркушах "Андріївська церква", "Троїцька надбрамна церква Лаври", "Кирилівська церква" та ін.

Це саме можна сказати й про перейняті високою мірою святості образи найдостойніших служителів святої церкви: портрети митрополита Київського і Галицького Петра Могили, митрополита Василя Липківського, митрополита Андрія Шептицького, кардинала Любачівського, Блаженнішого патріарха Йосифа, патріарха Київського і всієї України Мстислава...

Україна вдячна Миколі Стратилату за неослабну увагу до духовних вождів нашої Нації, до українських патріотів, провідників української національної ідеї. Високим знаком Натхнення помічені образи Тараса Шевченка, Василя Симоненка; як колись творці перших українських книг працювали з великим творчим осяянням, так і Микола Стратилат із глибоким проникненням у природу творчості літературної виконав ілюстрації до книжок Якова Щоголіва, Максима Рильського, Володимира Сосюри, Василя Симоненка, Олександра Білаша, Ганни Чубач... Як давньоруські майстри книжкової мініатюри, розуміючи велику користь від навчання книжного, з великою охотою та мистецьким хистом створювали великі, урочисті фоліанти, так їхній талановитий нащадок Микола Стратилат, розуміючи важливість національної освіти та естетичного виховання своїх сучасників і поколінь майбутніх, цілковито віддається на службу її Величності Книзі.

Ця духовна цілісність, неперервність історичного процесу сходження митців на верховини мистецької довершеності, ця священна єдність багатьох поколінь є рішучим запереченням недобрих намірів тих, хто хотів би, скажемо так, укоротити віку українській культурі, підсікти її історичне коріння.

І те спостерігаємо не тільки за пресою бульварною. Немало по-

духовних орієнтирів! "Робота науковця — не боротися за чистоту національних ідеалів, виховуючи свій народ на гордих прикладах історії, а продукувати думки", — повчала "темних українців" одна вчєна через газету "День" (25 вересня 1996). А на чому ж виховувати? На прикладах нищоті та аморальності?

Ба! Зустрічаємо ще й значніші "відкриття". Так, 20 жовтня та 3 листопада 2000 року у програмі "Українська культура сьогодні і завжди" на Першому каналі Національного радіо (початок о 8.35)

стр. 14—16, издание Товарищества О. М. Вольф").

І потішило московську душеньку "драгоценнейшим и редчайшим памятником древнего книгописания", яким "является "Остромирово евангелие", писанное русским писцом дьяконом Григорием для новгородского посадника Остромира в 1056—1057 гг.. Оно содержит в себе 294 листа, длиною в 8 вершков, шириною без малого 7 вершков, писано крупным почерком, местами украшено фигурными заставками и начальными буквами, раскрашенными золотом и красками, к нему приложено три больших изображения евангелистов". (Маються на увазі, читачу, постаті евангелістів Іоанна, Марка та Луки).

І жодного слова про благословенний Київ, де фоліант створено! "Писано русским писцом..." — отже, з погляду Московії, — росіянином!

"Старшим братьям" "коректно" було в 1986 році у серії "Классики и современники" видати "Избранник (Повести Древней Руси)" — звід літописних та літературних текстів. Найдавнішими з них, звичайно ж, є писемні пам'ятники епохи Киявської! Однак і в цій книзі (з оглядовою статтею академіка Д. Лихачова) не знайдете й натяку на причетність України й українців до своєї історичної спадщини — усе розглядається як цілісний літературний процес, звершений інтелектом народу російського!

"Коректно" було й Ленінградському відділенню видавництва "Искусство" випустити в 1983 році "сводный каталог русских монет X—XI веков" під назвою "Тысячелетие древнейших монет России". Авторі: М. П. Скотникова та І. Г. Спасский. Як зазначено в анотації, "книга посвящена тысячелетию русской национальной монетной чеканки".

Зрозуміло, що натягти Росії тисячу років без Української історії неможливо. Віднайти в Росії місце, де в давнину карбувалися гроші, — також річ марна. Знайти царів тисячолітньої давності, портрети яких зображалися на монетах, — також фантазія. Тому всі "танці" починаються від кийської печі. Російських царів виручають українські князі (ті, що з козацькими оселедцями).

Присвячена "тысячелетию русской монеты" книга містить опис усіх відомих монет Київської Русі, випущених після 988-го до 1019 р. — 11 золотих і близько 330 срібних (знайдених, до речі, на території України). На них зображено Володимира Святославовича, Ярослава Володимировича та Святополка Окаянного. І звичайно ж — тризуб! Наш гордий сьогоднішній Державний Герб!

Ну, ясна ж річ, усі ці скарги, як і сила-силенна інших, надійно зберігаються не в Україні!!

Мабуть, для того, щоб із Москви були підстави пишатися своїм "столь замечательным духовным цветением" (Іван Ільїн), а українців вважати "неполноценными во всех отношениях" ("Русский взгляд").

Чи не тому Москва так цупко тримає в своїх руках, скажемо, "Изборник Святослава", що саме там бачимо різкі докази давності української мови?! Академік Агатангел Кримський, блискучий знавець літописної літератури, в одній із своїх мовознавчих праць записав:

"г) Висновок — мова Наддніпрянщини та Червоної Русі часів Володимира Святого та Ярослава Мудрого має здебільшого вже всі сучасні малоросійські особливості".

То чи "коректно" нам, українцям, вважати себе спадкоємцями тих мовних надбань, які полишили для нас наші предки?! А тим часом дехто й з росіян, шануючи Україну, не відмовляє їй хоч би і в такому: "Южнорусское (малорусское) племя было первым создателем русского государства, заложило основы нашей национальной культуры и себя самого всегда называло русским (до конца XIX века). Мы должны помнить и не перестанно ощущать своими не только киевские летописи и мозаики киевских церквей, но украинское барокко, столь привившееся в Москве, и Киевскую академию, воспитавшую русскую церковь, и Шевченко за то, что у него много общего с Гоголем, и украинскую песню, младшую сестру песни великорусской (мати молодша від дочки? — І. Ш.). Отдавая свои творческие силы Великороссии, мы должны уделять и Малой (Древней Матери нашей) России частицу сердца и понимания ее особого культурно-исторического развития" (Георгій Федотов — 1886—1951. "Alma mater, Вестник высшей школы, 7—9, 1992).

Хвалити Бога, все-все розуміємо. Через те й наш чудовий художник, наш Микола Стратилат, став Майстром глибоко націо-

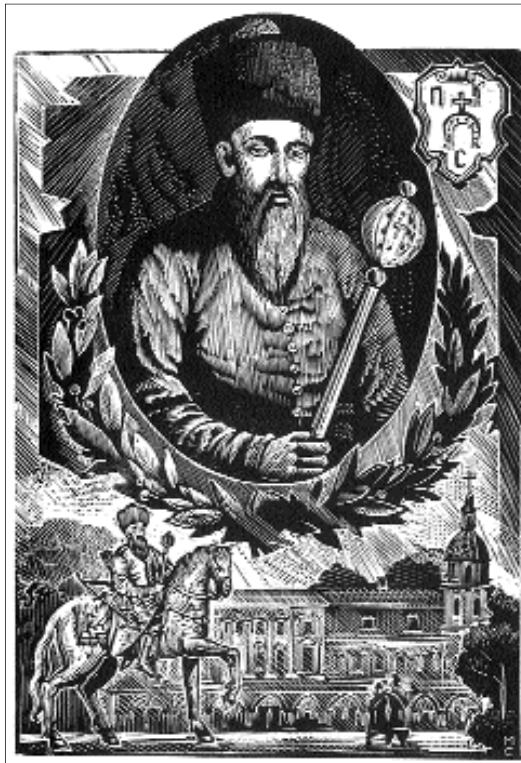
нальним тільки завдяки тому, що не "частицу сердца", а все своє любляче синівське серце віддає рідній Матері нашій — Україні з її справді "особливим культурно-історичним розвитком". Саме національна своєрідність піднесла його до когорти найвидатніших митців сучасності. Саме ця самобутність зробила його знаменитим у ближчих і далеких світах: Італії, Франції, Канаді, США, Австрії, Німеччині, Австралії, Словаччині, Угорщині... Можливо, навіть по закордоннях більше знаменитим, ніж у себе вдома — така вже наша натура малоросійська (й досі!) пізнавати самих себе через закордон.

Мистецтвознавці вже дали (й ще дадуть) високі оцінки творчості Миколи Стратилата. Я ж зробив особливий наголос на його патріотичній закоріненості у рідну землю, у мистецькі традиції народу, який в очах культурного світу вирізняється своєю духовною неповторністю. Як і всякий інший народ.

Далі буде

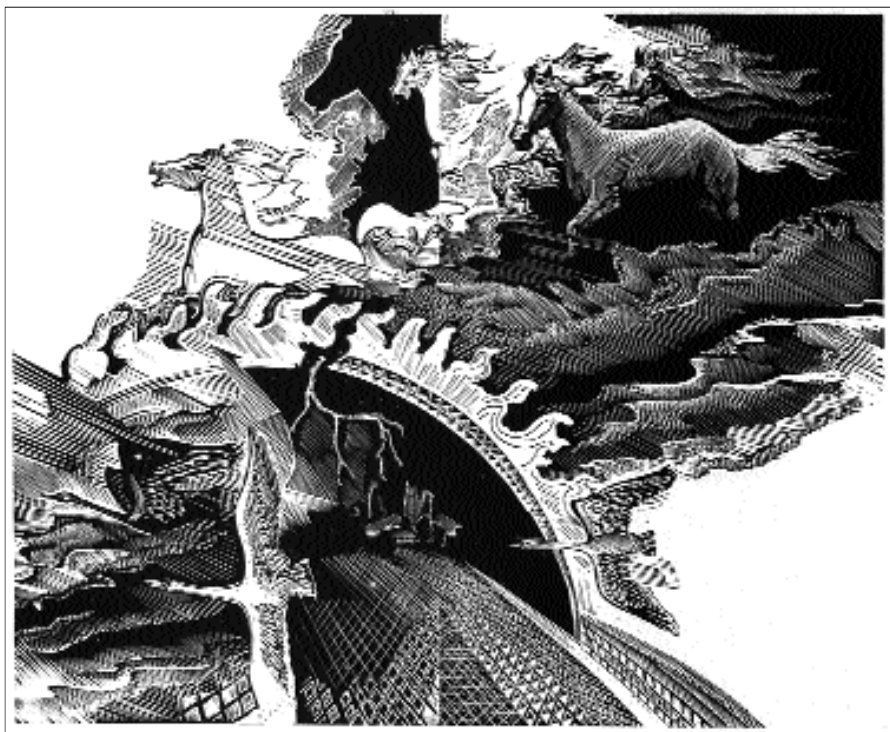
Іван ШПИТАЛЬ

Гравюри художника
Миколи СТРАТИЛАТА

дібних спроб ініціюють так звані "розкуті інтелектуали" від науки, культури, мистецтва... Їх, бачите, дратують наші традиції, наші випробувані віками ідеали — так хочеться позбавити українців їхніх

1988 р. "Книжное обозрение" під рубрикою "Что читали наши предки" вмістило розповідь про "Остромирово евангеліє" ("История книги в России", СПб. — М, 1913, вып. 1,

ПАТРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ УКРАЇНИ-РУСИ ФІЛАРЕТ: «Я ЩАСЛИВИЙ, ЩО СТАВ ПАТРІАРХОМ КИЇВСЬКИМ»

Закінчення. Початок на с. 1

— *І навіть словесним озна-ченням, і присутністю своєю дуже споріднене з тим, чим опікується нині “Просвіта”.*

— Так, ми давно й охоче співпрацюємо зі Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Т. Шевченка, і ця співпраця плідна для духовного розвою краю, зокрема в молодіжному середовищі, що, на мій погляд, сьогодні дуже важливо. В Київському Патріархаті завжди відчують підтримку “Просвіти”, зокрема народного депутата України Павла Мовчана. Хотів би принагідно подякувати й вам, журналістам, і всім, хто випускає газету “Слово Просвіти” за увагу до висвітлення проблем духовного життя краю, за публікації, в яких ідеться про необхідність утверджувати християнську етику.

Разом будемо ми і в День української писемності та мови, який, наприклад, у столиці України відзначатиметься сьогодні в Українському домі о 18-й годині. А це, сподіваюся, це буде свято не одного дня, а повсюдного й повсякденного спілкування рідною мовою. В рідному домі, яким для кожного, хто живе на цій землі, є Україна.

Вертаючися ж до значення християнства для поширення писемності на Русі, зазначу, що вже саме богослужіння потребує грамотності. Адже, відправляючи Богослужіння, треба мати перед очима ті чи інші книги. До того ж тоді необхідно було переписувати книги, бо тоді ще не було книгодрукування. І все це зосереджувалося або при кафедрах єпископів, митрополитів Київського, або при князі. Найбільше — при монастирях. Києво-Печерський монастир став осередком писемності, і не випадково там почалася наша історіографія. А перший історик український — Нестор-літописець. Його “Повість минулих літ” — один з найвидатніших творів, яким послуговуються історики й понині.

— *І цей твір писався — старослов'янською?*

— Так, тоді це була жива мова народу, який заселяв наші українські землі. Підкреслю, що Богослужіння в церкві відправлялися двома мовами: або грецькою — на Сході, або латинською — на Заході. Кирило й Мефодій виступили ж, так би мовити, початківцями вживання старослов'янської мови у церковному Богослужінні.

— *Як на Заході зустріли таку новачку?*

— Досить вороже, або й — зов-

сім вороже. Бо вважали, що тільки грецька мова і мова латинська придатні для Богослужіння. А Кирило і Мефодій, навпаки, цілком природно вважали, що до Бога з молитвою треба звертатися мовою, яку люди на розуміє, яку всотала з молоком матері. І через те Кирило і Мефодій пропонували цією мовою провадити Богослужіння, читати Святе Письмо. Вони переклали Біблію слов'янською.

— *Вернімося, Ваша Святосте, тепер до нашого часу. Адже відомо, що церковнослов'янська мова нині мало поширена. Отже, як тепер?*

— Нині Київський Патріархат послуговується українською мовою в Богослужіннях, але це не означає, що забута й церковнослов'янська мова. Ми провадимо нею службу Божу в тих випадках, коли цього бажають парафіяни.

— *Нашим читачам, очевидно, цікаво буде дізнатися, коли Ви вперше побували в Лаврі, як це сталося? Наскільки і чим вона Вас тоді вразила?*

— У Лаврі я вперше побував у 1947 році, дуже тяжкому, голодному році, ще студентом Одеської духовної семінарії. А перед тим, природно, прочитав життя усіх Києво-Печерських святих. А тут вперше Господь сподобив мене вклонитися і мощам цих преподобних печерських святих, що жили на цих благословенних придніпровських пагорбах багату століття.

А що мене вразило, питаєте? Вразило те, що жили вони в землі. І у мене виникла думка: чому? Чому не на поверхні, ближче до Сонця, до життя? І збагнув, що “загнали” вони себе в землю не тому, що їм не подобався цей світ, а тому, що хотіли жити за євангельськими приписами. Вони повели боротьбу зі злом — не зовнішнім, а внутрішнім, злом, що існує в душі кожної людини від народження.

— *Та й саме християнство — це ж не просто вчення, скажімо, на зразок філософських?*

— Християнство — це спосіб життя. І євангельське вчення — не та чи інша теорія філософії чи моралі, а справді — спосіб життя. Наші предки якраз і сприймали християнські заповіді й дотримувалися їх у реальному житті. А оскільки людина є носієм і добра, і зла, і в одній людині існують ці два начала, — добре і зло, добрий закон і злий закон, і між ними йде боротьба, — то ченці в печери йшли, аби подолати в собі схильність до гріха. Взяти хоч би преподобного Феодосія, і

ЕКСКЛЮЗИВ

всіх, чий мощі зберігаються нині в Києво-Печерській лаврі.

— *Неподалік столиці є село Ходосіївка. Назва його, до речі, пов'язана з іменем Феодосія Печерського. За переказами, він викопав і освятив криницю в цьому селі. Криниця й донині існує. А, продовжуючи історичну аналогію, хотілось би звернути увагу і на такий факт. Вже пізнішого часу. Так от: після того, як Патріархію було перенесено до Москви, то відбувся по деякому часі Вселенський Собор. На ньому, якщо пригадуєте, вимагали перенести митрополію знову до Києва. Цікаво, чи так було насправді?*

— Після приєднання України до Росії в 1654 році Київську митрополію очолював Сильвестр Косів. І, природно, він не погоджувався на такий несправедливий акт. Був противником і “союзу” з Росією, і приєднання Київської митрополії до Московського Патріархату. Але, всупереч протестам митрополита, російські царі, котрі найбільше були зацікавлені у приєднанні Київської митрополії до Московського Патріархату, почали тиснути на Вселенського Патріарха. І завдяки підкупам вели переговорили з візиром — правителем султанату турецького Оттоманської імперії. У 1668 році їм вдалося через турецьку владу вплинути на Вселенського Патріарха Діонісія, який погодився на приєднання Київської митрополії до Московського Патріархату. Але — без згоди Собору єпископів Константинопольського Патріархату. Тобто цей акт “приєднання” відбувся не за приписами церковних канонів, оскільки Діонісій не мав права одноосібно вирішувати це питання. Собор єпископів вирішував! І тому, коли Собор зібрався, то він відмінив це рішення. А самого Діонісія скинули з патріаршого престолу. Обрали Патріарха нового. Через те і донині Вселенська Патріархія не визнає цей акт приєднання Київської митрополії до Московського Патріархату законним.

— *Повернімося тепер, Ваша Святосте, до бруку і церковних бань Києво-Печерської лаври. Про що Вам думалося тоді, до чого прагалося, які життєві орієнтири, можливо, визначилися для Вас остаточно?*

— Лавра вплинула на остаточний вибір усього мого подальшого життєвого шляху. Адже, як я уже зазначав, уперше приїхав до Києва студентом, і хотів бути священиком. Але — яким? Можна бути священиком одруженим, мати сім'ю, служити пастирем тієї чи іншої парафії. А можна обрати чернечий спосіб життя. Я обрав саме цю непоросту дорогу.

— *І найвиразальніше в цьому виборі було...*

— Сама аура Києво-Печерської лаври. Це — з одного боку. А ще важливіше — те, що, коли я читав життя святих, то душею переймався їхнім буттям, внутрішньо зріднився з ними, вони ввійшли в мою душу. До речі, про це я ще ніколи не говорив, але це відчувати жило в мені тоді.

— *Історія Києво-Печерської лаври довга і, на жаль, — драматична. І Ви були свідком цих*

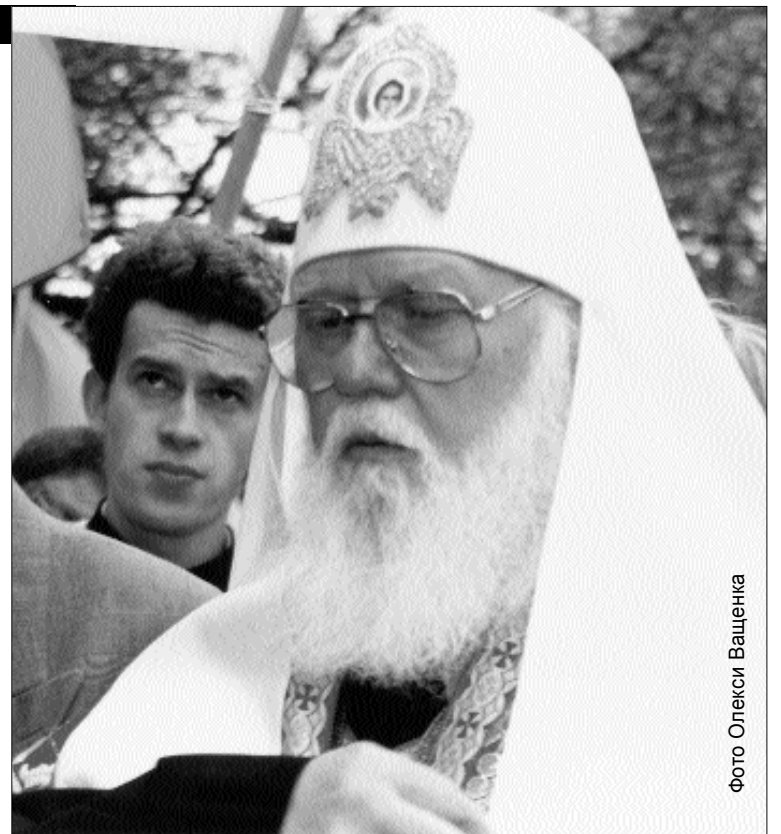

Фото Олексі Ващенко

драм. І не лише свідком...

— 1957 року як ректор Київської духовної семінарії я приїхав до Києва, був у Лаврі і навіть відправляв там службу Божу; здійснив навіть постриг у чернецтво викладача Київської духовної семінарії, котрий потім став архієреєм Російської православної церкви. У Лаврі я відправляв Богослужіння з митрополитом Іоанном Соколовим, і на моїх очах, справді, закривалася Києво-Печерська лавра в 1960 році. Але Господь сподобив, щоб я доклав своїх зусиль, аби в 1988 році, коли відзначалося 1000-ліття хрещення України-Руси, Києво-Печерська лавра була відкрита. Пригадую, як хотілося чимшвидше відродити її, аби люди мали змогу вклонитися цій давній християнській святині. Однак, якщо пригадуєте, Лавра тоді була в жахливому стані. Деякі корпуси — взагалі напівзруйновані. І в тих благодатних змінах, що відбулися на Близьких і Дальніх печерах — є частка і моєї праці. Цим не можу не тішитися.

— *Нині непросте складаються стосунки Патріархатів Київського і Московського...*

— Понад те, це — біль багатьох християн, які живуть в Україні. І 28 жовтня цього року мала відбутися зустріч представників Константинопольського Патріархату, Патріархату Московського і трьох Українських православних церков, а також представників Української держави.

— *Чи можна хоч би децю про перебіг цих перемовин?*

— Якщо стисло, то Московська Патріархія не допустила до участі в переговорах представників Українських православних церков, і, фактично, це були переговори між делегаціями Московського та Константинопольського Патріархатів з участю представника Української держави.

— *Як закінчилися ці переговори?*

— Безрезультатно. Вирішено було перенести зустріч на весну 2002 року.

— *Тобто, можна сказати, що Москва всіляко тисне на Вселенський Патріархат, аби він не допускав до переговорного процесу Патріархат Київський і Українську автокефальну церкву?*

— Москва навмисно затягує цей переговорний процес, аби мати змогу утвердити в Україні своє панування у вигляді так званої Української православної церкви Московського Патріархату.

— *...Так званої?*

— Я не випадково кажу “так званої”, бо УПЦ Московського Патріархату — не українська за духом. І, на щастя, український народ зростає, що йому потрібна єдина Помісна Українська православна церква, яка була б рівна з іншими незалежними церквами. З російською, грецькою, болгарською, румунською та іншими. Адже ми маємо багату історію, й саме християнство на сході Європи почалося з Києва. І світ віри Христової принесли ми в ту ж Московію, і на Схід, і на Північ. Тому у нас є всі підстави, щоб мати свою незалежну церкву. Тим більше, що ми, нарешті, маємо незалежну державу.

— *Кажуть, Ваша Святосте, що свого часу Вас висували на посаду Московського Патріарха?*

— Так, це було. Як була тоді єдина держава Радянський Союз, — хотіли ми того чи не хотіли. Нині ситуація змінилася і в церкві нашій, і в державі. Київський патріархат за цей час зміцнів. Маємо нині 29 єпархій в Україні, 3,5 тисячі парафій, 2,5 тисячі священників, 6 духовних семінарій, 2 духовні академії, чимало монастирів. Тобто, церква живе повнокровним життям і набирає снаги. І я радю з того, що не став колись Московським Патріархом, а став Патріархом Київським і служу своєму народові.

Розмову вів
Олександр ДАРИНЕЦЬ

ПОЧАЛАСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 2002 РІК ПРОСВІТЯНСЬКОГО ТИЖНЕВИКА «СЛОВО ПРОСВІТИ»!

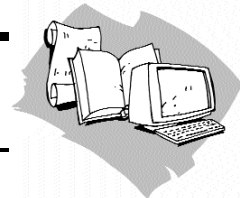
Наш індекс 30617

Вартість передплати на рік — 22 грн. 26 коп.

Наша газета для людей і про людей. Події, що у всіх на устах, особистості, що всіх цікавлять, теми і думки, з якими ви познайомитеся тільки на сторінках “Слова Просвіти”! У вирі життя ми шукаємо добра, надії, порятунку — будьмо разом!

Нова соціальна економічна політика, діяльність виборчого блоку “Наша Україна”, національна мова і культура — наші спільні пріоритети. Література, історія, сучасна мораль — у полі зору тижневика.

Усі українці, дорослі і діти,
Передплачуйте “Слово Просвіти”!

«ДРУГИЙ МІЖНАРОДНИЙ ДИТЯЧИЙ КОНКУРС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ПЛАНИ І ПЕРСПЕКТИВИ»

9 листопада, у День української писемності, стартує цей, уже добре відомий в Україні та за її межами патріотичний марафон, започаткований Міністерством освіти і науки України, Лігою українських меценатів та Освітньою фундацією Петра Яцика (Канада).

Минулорічний конкурс охопив понад 200 000 школярів із 12 000 шкіл України та української діаспори і став однією з найпопулярніших акцій, проведених громадською організацією за всі десять років Незалежності.

Цьогорічний конкурс згідно з Наказом Міністра освіти і науки України Василя Кременя має охопити вже мільйони учасників, бо до нього долучені учні коледжів, технікумів, профтехучилищ, студенти вузів тощо.

Конкурс триватиме впродовж навчального року й фінішуватиме 9 березня 2002 року. Проходитиме він у чотири етапи. Переможців загально-

національного етапу конкурсу нагороджуватимуть у Палаці "Україна" 24 травня 2002 року за участю найвищих посадових осіб держави. Встановлено досить високі грошові премії для переможців, які здобудуть перші місця. У першому конкурсі вони були від 4000 грн. до 7000 грн. Як говорив головний меценат й ініціатор цього конкурсу Петро Яцик: "Добрі знання повинні дорого коштувати". Троє переможців у віковій номінації "одинацятний клас" матимуть право на вступ до вищих навчальних закладів України за спеціальністю "українська філологія" без екзаменів.

ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка активно сприятиме проведенню конкурсу, представники Товариства ввійшли до опікунської та наглядової рад конкурсу, дбатимуть про його об'єктивність та масовість у регіонах. Подаємо документи конкурсу, які стануть в нагоді учням і вчителям. Долучайтесь!

Павло Архипович Загребельний з учасниками конкурсу-2001

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

м. Київ

Про проведення II Міжнародного дитячого конкурсу з української мови

З метою сприяння утвердженню державного статусу української мови, піднесення її престижу серед учнівської молоді, виховання пошани до культури і традицій українського народу

НАКАЗУЮ:

- Провести у 2001/2002 навчальному році II Міжнародний дитячий конкурс з української мови (далі — Конкурс).
- Затвердити Положення про Міжнародний дитячий конкурс з української мови.
- Структурним підрозділам Міністерства освіти і науки України, Науково-методичному центру середньої освіти спільно з Міністерством освіти Автономної Респуб-

ліки Крим, управліннями освіти і науки обласних, Київської, Севастопольської міських державних адміністрацій забезпечити проведення Конкурсу відповідно до цього Положення.

Департаментом розвитку дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти (Романенко В. П.), професійно-технічної освіти (Томашенко В. В.) спільно з Управлінням освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації (Десятков Т. М.) організувати урочисте відкриття Конкурсу 9 листопада 2001 року в День української писемності та мови.

- Затвердити склад Координаційної Ради Конкурсу.
- Затвердити склад робочої групи Конкурсу.
- Фінансування витрат на проведення Конкурсу здійснити відповідно до Положення про Міжнародний дитячий конкурс з української мови за кошти Ліги українських меценатів та кошти місцевих органів управління освітою.
- Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Державного секретаря Міністерства освіти і науки Науменка Г. Г.

Міністр

В. Г. Кремень

ПАМ'ЯТІ ПЕТРА ЯЦИКА

Ще на одну добру й мудру людину стало менше на цьому тривожному світі.

Скінчився земний шлях Петра Яцика.

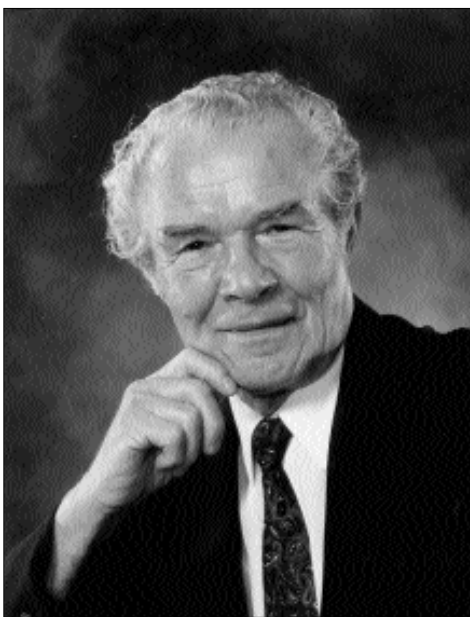
У далекій Канаді відійшла у вічність велика українська душа. Важко у все те повірити, бо в пам'яті стоїть він живий, усміхнений, життєрадісний. Ще наприкінці цього травня він ходив вулицями столиці України, куди приїздив майже щороку після здобуття рідним краєм державної незалежності. 24 травня він промовляв у колонній залі Національної філармонії до школярів України, що стали переможцями і призерами ним зініційованого й в основному профінансованого першого Міжнародного дитячого конкурсу з української мови. Він говорив юним про національну честь і про обов'язок перед своїм народом. І про всі ті обов'язки, які бере на себе в цьому світі кожен, хто хоче бути справжньою людиною.

Голос Петра Яцика чула вся Україна — Національна радіокомпанія вела пряму трансляцію зі свята рідної мови у філармонії. Чули його й українці зарубіжжя, також у прямій трансляції нашого радіо. Ніхто тоді не здогадувався, що ті слова стануть заповітом великого українця тим, хто завтра тільки виходитиме на дорослі життєві дороги.

П'ятого липня цього року йому виповнилося вісімдесят. Але святкування цієї події українська громадськість відклала на 5 листопада, коли в Торонтському університеті відкриватиметься ще

один науково-освітній центр, заснований на кошти Петра Яцика. На тих самих урочистостях почесному докторові права Альбертського університету, почесному президентові Ліги українських меценатів Петру Яцикові мали вручити високу нагороду України — Орден Ярослава Мудрого.

Найголовніше дітище його життя — Освітня фундація Петра Яцика — здійснює нині винятково масштабний науковий проект — переклад і видання англійською мовою фундаментальної "Історії України-Руси" Михайла Грушевського, що стане для англосовітського світу своєрідним вікном в Україну. Петро Яцик мріяв, що Грушевський, заговоривши до світу англійською, остаточно переконає його: український народ — не гілка з великоросійського дерева, а самостійна велика європейська нація, котра має тисячолітню історію і всі політичні та моральні права на власну державу. Вже з'явилися друком кілька томів англосовітського Грушевського, ще кілька — готові до виходу у світ. Весь цей проект коштує понад 15 мільйонів доларів. Усі ж благодійні пожертви мецената на українські справи вимірюються десятками мільйонів. Смерть такої людини наповнює душу болісним відчуттям ве-

ликої втрати. Петро Яцик належав не тільки своїм рідним, близьким, усім, кому він зробив Добро. Він належав усьому нашому народові, Україні. Схилимо ж у глибокій пошані голови до цього світлого імені, до цього наповненого благородними справами життя. Мир праху Вашому, Великий Меценате!

**Володимир Загорій,
Любомир Буняк, Андрій
Тавпаш, Маріян Коць, Марія
Фішер-Слиж, Іван Кікта,
Михайло Сорока, Михайло
Слабошпицький, Світлана
Короненко, Анатолій Дімаров,
Павло Загребельний**

ВИТЯГ З ПОЛОЖЕННЯ про Міжнародний дитячий конкурс з української мови

I. Загальні засади

1. Міжнародний дитячий конкурс з української мови (далі — Конкурс) проводиться Міністерством освіти і науки України спільно з Лігою українських меценатів, Освітньою фундацією Петра Яцика із залученням центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також громадськості на підтримку ініціативи Петра Яцика.

2. Мета Конкурсу — сприяння утвердженню державного статусу української мови, піднесення її престижу серед учнівської та студентської молоді, виховання шанобливого ставлення до культури і традицій українського народу.

3. Завдання Конкурсу:
— підняття престижу української мови в Україні та за її межами;
— підвищення рівня знань з української мови;

— виховання у молодого покоління українців любові до мови, свого народу, усвідомлення того, що українська мова є генетичним кодом української нації.

— формування в молодій людині почуття патріотизму, потреби особистої причетності до процесів утвердження й розвитку української мови;
— привернення уваги громадськості та органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування до вирішення проблем функціонування державної мови в Україні.

4. У Конкурсі можуть брати участь як українці, так і особи інших національностей, які знають українську мову, послуговуються нею та виявили особисте бажання взяти участь у ньому.

5. Конкурс проводиться як творче змагання учнівської молоді, яка має певний рівень знань з української мови не лише в межах навчальної програми, а й виявляє знання мовних тонкощів, історії розвитку української мови, має філологічні здібності, а також демонструє творчий підхід до розв'язання мовних проблем.

II. Організація Конкурсу

6. Конкурс проводиться щорічно з листопада по березень включно на добровільних засадах у навчальних закладах України незалежно від типу, форми власності та підпорядкування.

7. До організаційної роботи залучаються працівники навчальних закладів, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також громадські організації, одним із статутних завдань яких є турбота про розвиток, функціонування, чистоту української мови.

8. Початок Конкурсу — в День української писемності та мови (9 листопада).

9. Конкурс в Україні відбувається в

чотири етапи:

- перший — у навчальних закладах, організаціях, установах;
- другий — у районах, містах;
- третій — в областях, Автономній Республіці Крим, у містах Києві та Севастополі;
- четвертий — загальнонаціональний.

Підсумки Конкурсу підводяться відповідно на кожному етапі.

10. Конкурс серед українців інших країн відбувається в три етапи:

- перший — у навчальних закладах, організаціях (у т. ч. громадських);
- другий — у межах країни проживання;
- третій — загальнонаціональний.

Якщо в країні лише один навчальний заклад з вивченням української мови або якщо Конкурс проводять українські громадські організації цієї країни, то він відбувається в два етапи: перший — у межах навчального закладу чи країни, другий — загальнонаціональний.

11. Завдання першого етапу Конкурсу розробляють вчителі й викладачі української мови та літератури навчальних закладів, в яких відбуватиметься конкурс; другого та третього — методичні служби відповідного рівня; Завдання четвертого етапу Конкурсу розробляються Міністерством освіти і науки України.

Для всіх учасників Конкурсу, незалежно від мови навчання, розробляється один пакет завдань.

Для учасників Конкурсу з діаспори завдання розміщуються в Інтернеті.

12. На всіх етапах Конкурсу перевіряється писемне та усне мовлення. В усному конкурсі виявляється рівень володіння українською мовою учасників Конкурсу, сфера спілкування нею та усвідомлення її національного й державотворчого значення.

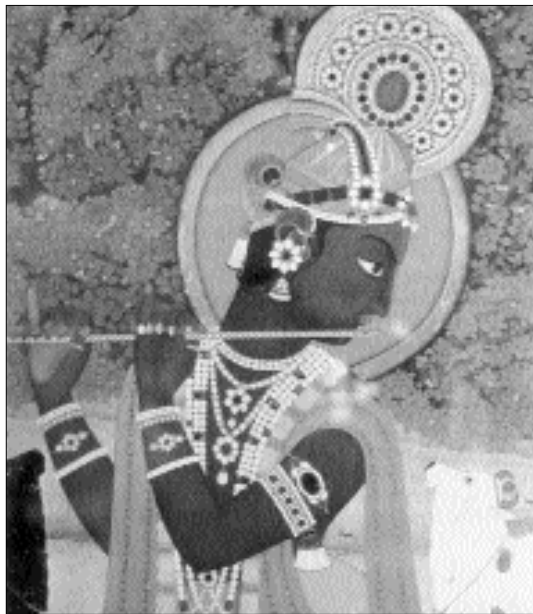
13. На першому, другому і третьому етапах Конкурсу склад журі формують і затверджують відповідно керівники навчальних закладів, районних (міських) відділів освіти, обласних, Київського та Севастопольського міських управлінь освіти і науки, Міністерство освіти Автономної Республіки Крим.

На четвертому етапі склад журі на умовах рівного представництва формується і затверджується Міністерством освіти і науки України та Лігою українських меценатів.

До складу журі на всіх етапах можуть залучатися представники громадських організацій, у статутах яких передбачено роботу, спрямовану на розвиток української мови, та Національної спілки письменників України.

ІНДІЯ, ПОЛОВЦІ Й КИЇВСЬКА РУСЬ

Крішна. Раджпутська мініатюра

МІФ ПРО "ПОЛОВЕЦЬКУ ЗАГРОЗУ"

У підручниках з історії і багатьох дослідженнях половці постають як найзатятіші вороги Київської Русі — підступні, зажерливі й жорстокі. Але чи справді це так? Вдамося до фактів.

Те, що в XI — XII ст. половці не були мусульманами, відомо достеменно. В цей час вони — надійний щит для слов'ян і грузинів від арабської експансії зі Сходу. Самі половці відверто горнулися до християнських народів. З красунею-половчанкою Гурандухт, донькою Атрака, сестрою Кончака й онукою Шарукана, був одружений грузинський цар Давид Будівничий. А придворна грузинська традиція суворо дотримувалася звичаю вибирати царицю тільки з-поміж християнських народів. Із ріднею дружиною Давид запросив для захисту країни від тюрків-мусульман 45 тисяч половецьких родин, і вони в кількох вирішальних битвах оборонили Грузію.

Те саме й у стосунках половців і болгар. Половці підтримували антивізантійський рух на Балканах, а коли в Болгарії виникло Друге Болгарське царство, то перші його царі були з роду половецького князя Асеня. Асені боролися за самостійну болгарську церкву, тож поява тут царів-іновірців фактично виключалася.

Половці брали участь у походах києворуських князів на Угорщину, Польщу, Волзьку Булгарію, разом з ними протистояли татаро-монголам. Самі руські князі не раз закликали половців собі на допомогу. Тільки в 1078–1196 рр. це робилося 26 разів. Їх кликали Олег і Роман Святославичі, Давид Ігоревич, Всеволод Ольгович, Ізяслав Данилович, Святослав Ольгович, Юрій Володимирович, Святослав Всеволодович, Гліб Юрійович, Ярослав Всеволодович, Рюрик Ростиславович. Окрім Давида Ігоревича, що найняв половецького князя Боняка і його загін, всі інші князі були родичами половців — синами, онуками, чоловіками половчанок. Літописці відзначають, що іноді саме степові родичі переконували київських князів припинити чвари й встановити мир на Русі.

Половці ініціювали угоди про "вічний мир" із київськими князями — тільки в 1093–1184 рр. таких угод у літописах 13. Насправді їх значно більше. Літописні згадки свідчать: половці посилали послів до кожного нового київського князя, прохаючи підтвердити взаємний мир. Ініціатива завжди йшла від половців, і її годі розцінити інакше, як прагнення жити в мирі з Київською Руссю.

Самостійних половецьких походів на Русь, без прохання руських родичів, літописи знають 26. Із них 10 так чи інакше спровоковані — то виступи половців на захист руських родичів, помста за підступно вбитих князів, відповідь на руські набіги. А їх за

1103–1193 рр. набирався два десятки, іноді навіть тричі на рік, як 1187 року. Іноді половці на Нижньому Дунаї допомагали болгарам протистояти Візантії, а руські дружини тим часом напали на їхні беззахисні оселі. Ще 12 половецьких походів були тільки проти торків і берендеїв у басейні Росі, в межах Київської землі.

Тож "половецька загроза" для Русі, про яку твердять історики, м'яко кажучи, міф, який треба відмести. Половці не потребували ні руських, ні візантійських, ні будь-яких інших міст. Як союзники того чи іншого київського князя вони не раз вступали

в Київ, часом із переважаючим військом. Але ніколи не прагнули закріпитися тут і заснувати свою державу. Куди б не ходили походами, де б не воювали — з Кавказу, з Балкан, з інших далеких країв — половці незмінно поверталися в причорноморські степи.

РУСЬКО-ПОЛОВЕЦЬКІ ШЛЮБИ

Показові й русько-половецькі шлюби, прикметні вже тим, що це чи не єдині шлюби Русі зі Степом, Диким Полем. Ніхто інший не удостоївся породичання з Рюриковичами — ні торки, ні берендеї, ні чорні клобуки, ні мусульманізовані (волзькі) булгари — тільки половці. Руські князі брали дружин або в етнічних родичів, або в аристократичних родинах виключно християнських народів. Показово, що мовлячи про шлюби руських князів з половчанками, літописці не згадують про їхнє хрещення. Мовиться тільки про церковне вінчання "заднім числом", як у Володимира Ігоревича й Кончакини, які повернулися на Русь уже з первістком, хрещеним, згодом, в Степу. Кончакини названа в "Слові" красною дівою, тобто була виняткової вроди, що й зафіксувала давньоукраїнська пам'ятка. І була небагато тієї самої Гурандухт — грузинської цариці, дружини Давида Будівничого. Вроду половчанок натхненно оспівував персько-азербайджанський поет Нізамі Гянджеві, сам одружений із половчанкою. А в Індії загальновідома врода раджпутток, надто з давніх князівських родів. Великі, глибокі, виразні очі в них поєднані з ідеальними рисами обличчя. Вроду підкреслюють яскраве, розшите золотом, найчастіше червоне вбрання і старовинної роботи масивні золоті прикраси з коштовним камінням.

Літописи містять численні згадки про русько-половецькі шлюби. Окрім Давида Ігоревича, що найняв половецького князя Боняка і його загін, всі інші князі були родичами половців — синами, онуками, чоловіками половчанок. Літописці відзначають, що іноді саме степові родичі переконували київських князів припинити чвари й встановити мир на Русі.

Самостійних половецьких походів на Русь, без прохання руських родичів, літописи знають 26. Із них 10 так чи інакше спровоковані — то виступи половців на захист руських родичів, помста за підступно вбитих князів, відповідь на руські набіги. А їх за

чому Ігор добувався далекої Тмутаракані на Таманському півострові і чому саме чернігівські князі сідали на престол у Тмутараканському князівстві. Там була давня Сіндика, жили сінди, інакше — сувіри. Сінди-сувіри — родичі українських сіверів, і ця спорідненість ще добре відчувалася за Київської Русі. І половці, і печеніги, певно, з тих сіндо-меотських племен Надчорномор'я, писемно згадуваних із I тис. до н.е.

За половецьких князів виходили заміж і руські князівни й княгині, хоча, зрозуміло, в літописах згадок про такі шлюби значно менше. Показова доля вдови чернігівського князя Володимира Давидовича, ім'я якої літопис не називає. 1151 року, коли в битві поліг її чоловік, жінка з сином подалася в Степ і вийшла заміж за половецького князя. І той не тільки зростив пасинка, а й добився для нього належної частки з батьківського спадку, посадив на престол, а потім у сутужні хвилини не раз приходив на допомогу. Поза сумнівом, русько-половецькі шлюби зміцнювали мирні відносини Русі й Степу.

ПОЛОВЕЦЬКІ "БАБИ" Й РАДЖАСТХАН

Українські половці виявляють мовні й топонімічні зв'язки з Індією, зокрема, з Раджастханом, а загальноєвразійським половецьким атрибутом в Україні є "баби" на численних курганах. Кургани та "баби" властиві й Індії. Про них пише Олена Блаватська (1831–1891) в книзі "З печер і нетрів Індостану". У ній письменниця, релігієзнавець і філософ, яка народилася в Україні, чимало місця приділяє давньому й загадковому Раджастхану:

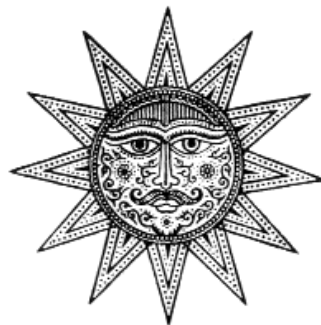
"Там, де тепер "долина смерті", пустеля Індії, яка тягнеться до долини Інду, колись були непрохідні ліси. Тисячоліття перетворили їх на порох, а місцевість, де знаходяться такі кургани, — в пустелю. У степах Росії таких курганів багато; і те, що в нас називають "баба", в Індії також називають "баба", тільки слово це тут означає "батько", і я бачила кілька таких камінних баб у Меварі. Ціле кладовище круглих курганів з "бабами" на вершині знаходиться неподалік від оселі барда (співця героїчних пісень — С.Н.). Це місцевість, де тисячами полягли госяїни, "ченці-воїни"... Це на початку цього століття... вони були знамениті, як і в минулі століття, у військових літописах Раджастхану. Вони жили й тепер живуть у "братствах" тисячами. То прості, неосвічені йоґи, але винятково хоробрі

досконаліший монумент. На деяких пам'ятниках вицвіплений рельєфом вершник у повному військовому обладунку, зі щитом, мечем і списом, а біля нього дружина — вірна ознака того, що вона спалила себе на могилі чоловіка" (Блаватская, 456). Рельєфи ці прикрашали знаки Сонця й Місяця.

Уривок винятково інформативний. І засвідчує, що кургани — особливість не лише України, а й Індії, що вони насипалися над загиблими воїнами — це робили і запорозькі козаки, а ще раніше — скіфи часів Геродота. На вершині курганів ставилася "баба" — "батько", що, певно, символізувало перехід полеглих у світ предків, де владарював бог Яма (пор. Ямполі на Київщині й Черкащині, Сумщині, Донеччині та Хмельничині).

Рельєфи з озброєним вершником і жінкою поруч багато в Сіндиці. Показовий вапняковий надгробок III ст., знайдений 1914 року в Керчі, колись Пантикапей — столиці Боспорського царства. А потойбіч Керченської протоки, в історичній Сіндиці (Таманський півострів), знайдено стели III ст. з іменем Госяк (пор. укр. прізвище Козак, ім'я половецького князя в "Слові" — *Кзак* // *Гзак* і вкрай важливий для нашої історії термін козак). Рельєф у лівій частині зображає воїна на коні, а перед ним сидить жінка в хитоні й плащі. Під рельєфом напис: "Сакта, син Матродора, і дочка Психея, прощайте" (КБН, 438–439). Знакове тут перше ім'я, бо другий за вагою аристократичний рід у князівстві Мевар, кургани якого описує О. Блаватська — *Шактавати*, за сином меварського князя Удай Сінха на ім'я *Шакта* — "Могутній". Тож *Шактавати* — це *Моєтовичі*. На раджпутських шаблях часті символи жіночої божественної сили — *шакті*, яка, поєднана з мужністю воїна, робила його непереможним. Богиня-воителька Дурґа, дружина Шіви, звалася *Шакті*. Раджпути переважно сповідували шіваїзм, тож улюблений їхній символ на стягах і круглих щитах — тризубець, атрибут Шіви та його войовничої дружини. Раджпути мали звичай, схожий з козацьким: коли воїн вирушав на битву, то шаблю йому неодмінно вручала жінка — мати або дружина.

О. Блаватська мовить про раджпутських воїнів-госяїнів, а враження, ніби то запорозькі козаки. Та й інд. *госяїн* (досл. "власник корів/хуби") і укр. *хазяїн* — тотожні. Воїни-госяїни поклонялися Баладеві (хінді

Символ раджпутів Сонячної династії

козацькі прізвиська *Бальвір*, *Бальвір*, *Балбір*, *Балбір* (ТРС, 10–12).

О. Блаватська пише, що вона гостювала в раджпута на ім'я *Шамрао*. *Шамрао* — місцева форма імені *Шамрай*, тотожне імені *Крішна* (*ш'ям* і *крішна* — "чорний", *рао/рай* — "цар", "князь"), дослівно "Чорноцар", "Чорнобог", тобто "Крішна". В українців побуває прізвище *Шамрай*, а за 14 км від Сквири-Половецького село *Шамраївка*, біля якого — кургани й давньоруське городище. А північніше — села *Велико-* й *Малополовецьке*.

Раджпути мали розгалужену родовідну структуру, що відбивали титули, які з часом ставали прізвиськами. Групи чи роди раджпутів очолювали ватажки або вожді — вони називалися *рай*, *рао*, *рават*, *раут* і згодом склали поміщицький прошарок, місцеву шляхту. Всі ці титули рясно відбиті в прізвиськах запорозьких козаків і сучасних українців: *Рай*, *Рой*, *Рева*, *Рейт*, *Рейт*, *Рейтентен*, *Рейвський* тощо. Як зазначає академік-індолог Олексій Баранников (1890–1952), уродженець Золотоноші і з 1990 року індійський святий, *рай/рой* — сучасна вимова давньоіндійського *раджа*, *радж* — "цар", "князь". У мові хінді *рай* означає і "поміщик", а в циганській — "начальник", "ватажок", "циганський барон". Компонент *рай*, окрім *Шамрай*, мають українські прізвиська *Чухрай*, *Жухрай*, *Шахрай* тощо. Село *Райгород* на Черкащині має раджастханських родичів — *Райпур* (українською було б *Райпіль*) і *Райгарх* (санскр. *пур* і *гарх* — "місто", первісно — "фортеця"), дослівно "Княже місто", "Княжа фортеця". Біля Райгорода — пам'ятки доби бронзи, скіфських і сарматських часів. На Київщині (Яготинський р-н) є с. *Райківщина*, а Яготинином володіли Рожиновські — князі половецького походження.

Ці факти проливають світло й на прізвище *Рожиновський*, яке вважається неперозорим. За літописом, 1094 року князь Святополк II Ізяславович одружився з дочкою половецького князя Тугоркана і подарував тестеві землі по річці Сквирі. Тож подальша історія регіону пов'язана з родом князів "Половців з Сквири" — Рожиновських. Прізвище легко пояснити, якщо тільки половці — індоарії, а їхня мова — індоарійська. Рожиновські — половецькі князі, а *князь* у санскриті й індійських мовах — *раджа*, *радж*, *раджін*. На слов'янському ґрунті *дж* стало ж, а *радж*, *раджін*, через українське окання, стали *рож*, *рожин*, звідки й *Рожиновський* чи *Рожиновський*. Цей же важливий індійсько-половецький соціальний термін відбитий у місцевих назвах *Рожни*, *Рожівка*, *Рожнів*, *Ружин* тощо. А в ареалі Сквири маємо назви *Царіє Яр* (інша назва — *Цареве*), *Цареве городище* (за 2 км від *Рожівки* на Броварщині), *Княжичі*, *Княже городище*. Пагорби на Десні біля Рожнів і досі називаються то *Половецькими*, то *Княжими* (ЗО, 299).

Блаватская — Блаватская Е. П. Из пещер и дебрей Индостана. — М., 1994.

ЗО — Гузієв В. М. Золота очеретина. — Бровари, 1997.

КБН — Корпус боспорських надписей. — М.-Л., 1965.

ТРС — Наливайко С. І. Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

Степан НАЛИВАЙКО

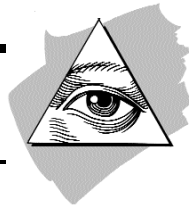

Святкові узори на долонях раджпутток

воїни. То були найбезстрашніші й найхоробріші воїни в усій країні, жерці Бали (Бальрами), бога могутності.

Далі інше кладовище простих воїнів, і знову пам'ятники: "баби" зведені над могилами також полеглих у битвах раджпутів. Попіл від спалених тіл привозили на батьківщину, і над вождями ставилася не "баба", а

— *Бальдеев*, "Могутньому, або Білому богів", землеробському божеству, старшому братові Крішни — пастушницького й воїнського божества. Ім'я *Балодей* теж знають боспорські написи III ст., а через 14 століть "Рестр" 1649 року засвідчує козацькі прізвиська *Болудей* і *Білдей*. Інше ім'я Баладеви — *Балавіра* (хінді — *Бальвір*, пендж. *Балбір*), а "Рестр" подає

«УСІХ НЕ ЗАБЕРУТЬ!»

УКРАЇНІ, ВВАЖАЮТЬ НАШІ ВЧЕНІ, «ВІДТІК МІЗКІВ» НЕ СТРАШНИЙ, БО ТАКОГО ДОБРА В НАС БАГАТО

«МІГРАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУ» — ЯВИЩЕ НОРМАЛЬНЕ?

«Yes!» — однозначно відповіли б на це запитання, наприклад, американці. Чи англійці. Проблема «імпорту-експорту мізків» для світу не нова, через неї пройшли майже всі країни. Спочатку «інтелектуальним пилососом» виступала Європа, яка висмоктувала інтелект з так званих провінцій. А потім вже й Америка, яка, у свою чергу, тягне його і з провінцій, і з Європи. Зараз до них підключилася Німеччина, яка спеціалізується на звабленні комп'ютерників. Учені з Америки також їдуть сьогодні в Європу вчитися працювати, мігрують по всьому світу. «Перетік мізків» неможливо заборонити чи перекрити.

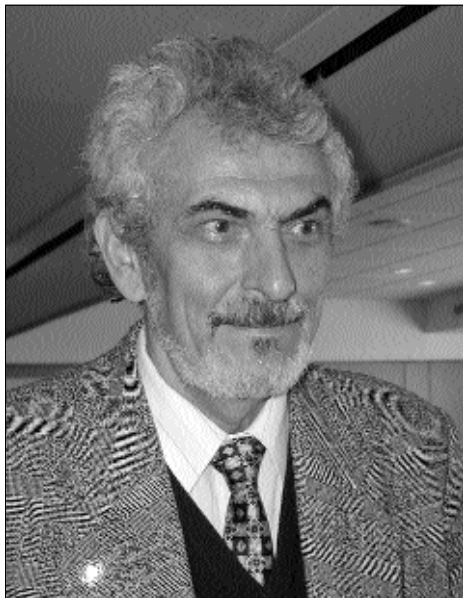
Наші соціологи також запевняють, що це в цілому — звичайне явище, не кризове воно й для України. Принаймні, кажуть експерти, так на це треба дивитися. Сама по собі тимчасова робота за кордоном корисна як для самого вченого, так і для України в цілому, і тут же додають невеличке, проте дуже вагоме але — *але лише за умови наступного повернення в Україну*. Тоді це сприяє підвищенню інтелектуального потенціалу країни. Американці й європейці після інтелектуальної подорожі світом повертаються додому, а наші громадяни — ні. Чому?

Міністерство освіти і науки України, Центр соціальних експертиз і прогнозів Інституту соціології НАН України здійснили соціологічне опитування в рамках проекту «Українські вчені за кордоном: наукові досягнення, перспективи співпраці та повернення». Опитали студентів-старшокурсників, молодих українських учених, які перебувають за кордоном, молодих (до 35 років) вчених та аспірантів інститутів Національної академії наук та керівників цих інститутів. З'ясувалося, що на виїзд з України налаштовано 56 % студентів та 25 % молодих учених.

Прокоментувати результати опитувань ми попросили вже знайомого нашим читачам відомого соціолога, завідувача відділу Інституту соціології НАНУ Юрія САЄНКА:

— Нам видалося дуже актуальним і цікавим зіставити в цьому відношенні мотиви виїзду за кордон наших учених. Узагалі світ побудований так, що людинадесь набуває професії, а додому повертається втілювати уміння. Це пояснюється тим, що за своїм менталітетом вчена людина є людиною світу. І не треба вченого судити за критеріями патріотизму, хоча насправді патріотом бути треба. Вчений їде туди, де йому можуть забезпечити умови роботи, гідні його мізків. І особливої трагедії в цьому я не бачу. Це нормальний шлях для молодих науковців, тих, хто хоче професійно ствердитися, зробити кар'єру. В них (майже в 70 %) на першому місці творчі, амбіційні мотиви. Вони налаштовані їхати за кордон заради підвищення кваліфікації, набуття нового досвіду, заради актуальних для них досліджень, на решті, заради набуття авторитету у міжнародній науковій спільноті. Студенти ж, які переважно хочуть швидко і безболісно заробити і широко жити, серед мотивів виїзду на перше місце (63 %) ставлять матеріальний (хоча, як показали опитування, матеріальний стан сімей студентів кращий, ніж молодих учених — це ще раз підтверджує, що в нас учаться переважно діти багатих). Професійну зацікавленість у роботі за кордоном мають лише 37 % студентів. А 7 % заради високого заробітку готові працювати на будь-якій роботі. Підрастаюче покоління має вищий рівень мобільності і з їх приходом у науку ймовірність еміграції ще зростає.

— *Але, певна річ, погано не те, що вчені їдуть здобувати досвід, а те, що не повертаються. Чи пояснюють це якось проведені опитування?*

— Справді, найприкріше те, що ті, хто від нас виїхав (з будь-яких мотивів), повертатися не хочуть. Бо побачили інше життя, скуштували «хліба з маслом»... Хоча заради справедливості слід зазначити, що люди науки не так бояться за свій матеріальний стан після повернення, як того, що вони деградуватимуть як вчені. Щоправда, на запитання, яку зарплату в Україні воліли б отримувати після повернення, «зіпсовані Заходом», вони називають астрономічні суми.

НАШІ ВЧЕНІ, «ЗІПСОВАНІ ЗАКОРДОНОМ», НЕ ХОЧУТЬ ПРАЦЮВАТИ НЕЕФЕКТИВНО

— *Чекайте, Ви говорите про професійний ріст вченого, і тут щось не узгоджується: хіба в нас поганий рівень науки?*

— Тут парадокс. З одного боку, всі, а особливо діячі науки, говорять, що в нас рівень науки дуже високий, — аби гроші були. А з іншого — кричать, що наука в страшенному занепаді. І їй потрібні гроші. А тепер подивимося ще, хто це каже. В Національній академії наук середній вік доктора — за 60 років, кандидата — під 60. 60–70 % науковців тут працюють ще з прадавніх часів. У наших опитуваннях керівники інститутів НАНУ оцінили рівень вітчизняної науки порівняно зі світовим дуже високо — у середньому як 8,5 бала за умови, що світовий рівень розвитку оцінений у 10. А 37 % керівників визнали свої установи на світовому рівні. 76 % з них вважають, що вони відомі в науковому світі, а 16 % — що провідні. Що це значить? Значить, керівники наукових установдесь грішать. Мабуть, задувають, як вони були ще діючими вченими і мають на увазі, чого б потенційно могли б досягнути, якби... І зовсім випускають з уваги суспільну ефективність науки.

— *Дійсно, в контексті науки це справді щось нове.*

— Погляньмо, наприклад, на житлобудування. Якби ми були, як твердять наші вчені, тут на світовому рівні, то не витрачали б в 4 рази більше, порівняно з Європою, теплоенергії. Сільське господарство мало б в 4–5 раз більше врожаїв. У 17 разів менше витрачали б енергії на виробництво товарів. Київ не споживав би учетверо більше води на особу, ніж Париж. А саме ці, практичні, критерії є визначальними для науки. При найкращій у світі освіті маємо безліч неграмотних спеціалістів. Якщо в нас найпередовіша медицина, то звідки височення дитяча смертність і смертність матерів при пологах? Тому ефективність і стан розвитку науки вимірюється за такими критеріями, як її інтелектуальна потенція; наявність конкретних розробок, зафіксованих у методиках, технологіях, приладах і машинах. І ще інша справа, коли це переходить у реальне життя. Цивілізовані суспільства вимірюють науку саме за цим вирішальним кри-

терієм.

— *А як це стосується наших учених за кордоном і їхнього небажання повертатися?*

— Безпосередньо. За кордоном і їхній учений, і наш працюють *на результат*. І саме це «псує» наших учених. Для прикладу — що відбувається в соціології в Україні? Ми, соціологи, просто вимірюємо температуру суспільства. Визначаємо соціальні напруги, бажання, оцінки. (І слід сказати, що температура за всіма показниками погана, починаючи від довіри до Президента і закінчуючи оцінкою рівня свого здоров'я). Але ж соціологія як наука має ще й давати якісь моделі життя, підказувати суспільству, як виходити з цього стану. І якраз такі замовлення нам, на жаль, не надходять. А в західного соціолога не лише питають про status quo, до нього повсякчас звертаються по рецепти. Кожен соціолог відчуває себе потрібним, бо його праця безпосередньо замикається на інтереси суспільства. Такий вчений виростає в зовсім іншій атмосфері відповідальності. Все це «псує» і наших учених за кордоном, складає загрозу того, що вони не хочуть повертатися до неконкретної й неважливої роботи.

«ВІДРОДИТИ І ЗБЕРЕГТИ НАУКУ — ЦЕ ДАТИ ДОРОГУ МОЛОДИМ»

— *Як наводяться еміграційно-імміграційні мости?*

— Через спілкування зі своїми закордонними колегами, завдяки комп'ютерній грамотності й Інтернету. І, звичайно, через знання іноземної. Цих трьох складових уже достатньо, щоб молода обдарована людина вважалася потенційним емігрантом. Тут можна зіронізувати, що, «на щастя», в нас лише 1,5 % населення має доступ до Інтернету. А в Естонії, наприклад, — 28 %, комп'ютери там є в кожній другій сім'ї. Але вчені звідти так масово не тікають.

— *Чи виробили ви якісь рекомендації на основі даних опитувань? Як довго триватиме безповоротний «відплив інтелекту» з України?*

— Думаю, 10–15 років. Частина емігрантів буде повертатися. Але з них дуже небагато за власним рішенням. У когось просто закінчається і не поновляється контракт.

Стосовно заходів щодо зупинки виїзду українських учених за кордон ми звернулися до самих експертів. Зміст перших чотирьох, найбільш ними підтримуваних, стосується матеріальних стимулів — мовляв, дайте грошей, вони все вирішать. Так думає 93 % експертів. 5 % експертів виявилися прихильниками авторитарного методу

вирішення проблеми — «заборонити виїзд науковців за кордон, як це було в Радянському Союзі». І лише 2 % налаштовані вкрай ліберально — «не варто їх зупиняти».

— *Що ж, на Вашу думку, буде з наукою в найближчі 10–15 років?*

— Якщо залишимо ті тенденції, що маємо, нас чекає крах. Спасіння в одному — швидко омолодити керівний науковий персонал. Щоб вітчизняні науковці були цікаві одні одному, мислили одними категоріями. Бо в усіх країнах, які ми наводимо як приклад, прийшло до керівництва молодше покоління. Естонію зробили 30-річній. Проблема, здавалось би, очевидна і лежить на поверхні. Але жоден з опитаних нами керівників не визнав такої проблеми.

— *Але ким замінювати старі кадри, якщо найкращі з молодих виїжджають?*

— А, скажіть, коли Україна мала добрих шахістів? Ніколи. В цьому ж році Україна здобуває золоту медаль на світовій першості — звідки вони взялись?

— *Звідки?*

— Закон збереження суспільства. Суспільство продукує інтелект. Це для нас ще невідомі й незрозумілі закони. Але те, що інтелект поновлюється — доведений факт. Відомий біологічний досвід: у мурашнику, де організація поділена на «управлінців» і «робітників», порушили цей природний баланс і розділили окремо «управлінців», окремо «робітників». Через деякий час серед «робітників» почали виділятися «управлінці», а з «управлінців» частина ставала «робітниками». Це соціальний процес на примітивному рівні. Десь закладена енергетика соціуму на своє відродження. Ми приречені продукувати інтелект. У нас високий інтелектуальний потенціал. Можна сказати — невичерпний. І в Україні є достатньо вузів справді світового рівня.

— *Проте що робити зі старими кадрами, які, як видно з опитувань, не прагнуть поступитися місцем під сонцем?*

— Знову наведу приклад. Дуже цікава система руху кадрів у Японії. Там людина-спеціаліст, яка добре працює, через два-три роки постійно отримує підвищення, а до певного віку досягає найвищої кар'єрної сходинки. Потім вона йде з цієї посади, але одночасно на ній... залишається. Консультантом. Тобто тим самим керівником, тільки не функціональним, а дорадчим. Який консультує молодого керівника. Це вже державна політика.

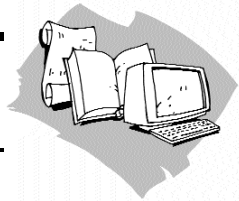
Думаю, міг би нам допомогти й реєстр потенційних творчих керівників. Можна було б створити програму виявлення молодого інтелекту, де б фіксувалися його стан, орієнтації на науку, бажання лишитися в країні чи емігрувати. Завдяки такому моніторингу інтелектуального потенціалу можна було б виробляти модель селекції інтелекту. Та потрібно, щоб на це було соціальне замовлення.

— *Але в будь-якому разі вихід один: відродити і зберегти науку можна, тільки давши дорогу молодим.*

Малюнок Світлани МАЛІШКО

Закордонна мрія українського вченого

ОБРАЗ ЧАСУ

Портрет як жанр мистецтва — досить ефективний метод пізнання світу, переконливе людинознавство. В руках талановитого майстра фотоапарат віддзеркалює світ, головною особою в якому є людина, а її об-

Художниця Марія Примаченко

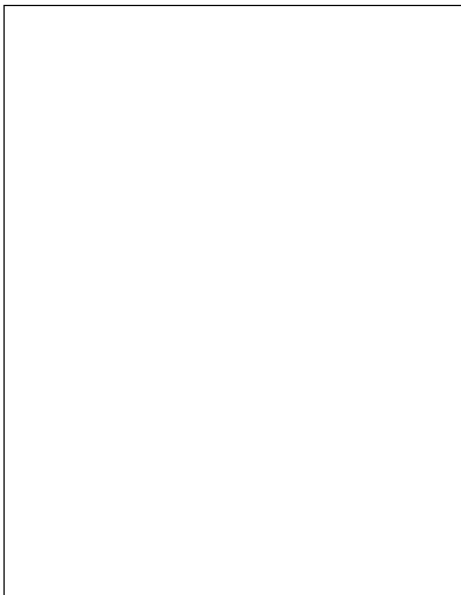
личчя в полі зору художника стає предметом аналізу не лише зовнішніх рис, а й людської душі. Портрет є визначальним жанром в історії мистецтва: Джоконда Леонардо да Вінчі стала світовим мірилом прекрасного, вищим досягненням художньої творчості.

1994 року фотохудожник Леонід Левіт переступив поріг Музею-майстерні Івана Кавалерідзе з цінним експонатом — портретом скульптора власного витвору шістдесятих років. Ця хрестоматійна світлина обійшла десятки редакцій, де й зникла безслідно. Для підтвердження причетності до

музейної справи фотохудожник облаштував у домі Івана Кавалерідзе фотовиставку портретів видатних діячів української культури, серед яких жив і творив митець, і цим благородним жестом остаточно підкорив наші серця.

Як з'ясувалося, Леонід Олександрович не лише талановитий фотограф, а й щиро-сердий уболівальник за долю України. Умовляти майстра на безвідплатну тяжку роботу в проєкті “Творці незалежності” не довелося. Навпаки, він закликав нас до плідної праці, намагався якнайшвидше увічнити стареньких політв'язнів, до яких пройнявся особливою повагою.

По закінченні трирічного творчого марафону, не чекаючи знаменних дат, ілюзорних субсидій, Левіт розтиражував на власний ризик світлини для паралельних виставок, видань, потреб портретованих.

Металіст

Лист читача — до друку!

МУЗЕЙ БЕЗ ВИСТАВКОВОГО ЗАЛУ

Нещодавно в Ірпінському історико-краєзнавчому музеї відбулося нагородження учасників чергового етапу постійної діючої виставки “Світ очима молоді”. В Ірпені багато талановитих дітей та юнацтва. Тому відділ у справах сім'ї та молоді Ірпінського міськвиконкому розшукує юних митців і презентує їх твори в музеї. Шкода тільки, що для проведення виставок щоразу доводиться знімати частину постійної експозиції. Ірпінський історико-краєзнавчий музей не має виставкового залу. Власне, зал був. Але десять років його займали різні служби відділу культури. А тепер зал передали Пенсійному фонду. Український народ зменшується, а кількість чиновників зростає.

У міськвиконкомі були (подейкують, що в декого й зараз залишаються) плани перенесення музею. З центру міста на околицю, в дві кімнати (їх площа менша нинішньої музейної майже втричі) на другому поверсі Будинку культури.

На захист музею виступили осередки українських патріотичних партій і організацій, зокрема “Просвіта”, окремі люди. А от ірпінська організація Комуністичної партії боротьбу навколо музею проігнорувала.

Такі колізії висвітлюють, хто ж насправді дбає про інтереси народу.

Наші можновладці прагнуть нищити культуру, щоб перетворити народ на слухняне стадо, яким легко маніпулювати.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Голові Всеукраїнського Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, депутатів Верховної Ради України п. Мовчану П. М.

Вельмишановний Павле Михайловичу!

Учора, 3 жовтня 2001 року, по УТ-1 після програми “Саме той” голос за кадром повідомив, що в Україні “за статистикою” дві третини населення розмовляє не українською, а російською мовою. Ще раніше, теж із телеекрана, п. Малинкович заявив, що в Україні 25 % населення є “рускоязычним”.

Звідки така статистика?.. Та майже все сільське населення України розмовляє українською мовою! Майже все міське населення Західної України розмовляє українською мовою! Велике число людей з міст центральних, південних і східних регіонів розмовляють російською мовою лише на вулиці, бо, як знаємо, російська тривалий час була мовою “совєтських джунглей”.

Сьогодні недруги української мови насаджують нам цю і подібну лжеінформацію, аби виправдати власну, злочинну для українського народу, мовну політику і практику. Інші, на диво довірливі особи, слухняно підхоплюють і перекладають заготовлені для них гостинці.

Павле Михайловичу! Прошу зробити депутатські запити до Державного комітету статистики України і до керівництва УТ-1 щодо джерел і вірогідності згаданої інформації. Прошу авторитетно спростувати ці повідомлення у всіх доступних органах інформації, а також зажадати аналогічного спростування від УТ-1.

З повагою і найкращими побажаннями

Олекса ПАЛІЙЧУК,

м. Київ

Коментар

Одним із засобів боротьби антиукраїнських сил проти відродження української мови в незалежній Україні є дезінформація щодо кількості так званого російськомовного населення. Українцям навіюють думку про те, що на нашій землі панує російська мова і не варто витрачати сили на розвиток української. Досить часто з дезінформаційними промовами виступає відомий політолог-українофоб В. Малинкович. Державні засоби масової інформації чомусь охоче надають сторінки й час для таких виступів, не супроводжуючи їх жодними коментарями. Про це йдеться, зокрема, в листі киянина Олекси Палійчука до Центрального правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

Олександр ПОНОМАРІВ,
доктор філологічних наук, професор,
заступник голови ВУТ “Просвіта”

ЗДОБУТКИ БІБЛІОТЕКАРІВ ПРИКАРПАТТЯ

Громадськість Івано-Франківщини нещодавно вшановувала урочистостями, квітами і піснями працівників бібліотечної системи краю. Бути бібліотекарем-просвітянином — велике подвижництво і велика честь. Адже саме вони є хранителями давнього українського слова, літературної спадщини нашого народу.

Невичерпні літературні багатства, щоденна об'ємна і багатогранна інформація масмедіа, яку людина не в силі досягнути, змушує звертатися по допомогу до бібліотекаря. І хоча тепер економічні труднощі, служителі книжкових храмів продовжують виконувати свою просвітницьку місію серед населення. Жертовний вогонь своїх сердець віддають вони улюблених справ. Старі бібліотечні приміщення міст та сільських населених пунктів Івано-Франківщини перетворилися на національні світлиці з різнобарв'ям вишивок, уквітчених портретів

класиків української літератури. Велику увагу розвитку бібліотечної системи району приділяє губернатор області Михайло Вишиванюк. Він особисто цікавився станом бібліотек Рогатинщини, Коломийщини, Надвірнянщини. Виділено обласною адміністрацією значні кошти на поповнення книжкового фонду бібліотек. Прикладом для голів районних держадміністрацій може служити просвітницька діяльність голови Тлумацької райдержадміністрації Миколи Сухолиткого та начальника відділу освіти району Дмитра Боднарчука, які нещодавно посприяли надходженню великої партії книжкових видань із м. Києва. Книги — історичні, краєзнавчі, юридичні — надійшли до шкільних бібліотек у села району. Сіючи добре зерно знань, духовності, популяризуючи друковане українське слово, багато сил та енергії віддають просвітяни Ульяна Ганушкевич, директор Тлумацької централізованої бібліотечної системи, методисти Емілія

нас газета “Київ на долонях”. На чиїх долонях — я ніяк не розберу. А в чиїх руках? Цю рекламну газетку хтось розносить і кладе в кожну поштову скриньку. Красенько дякує! Вже цілий місяць на першій сторінці газети ми читаємо ось таку нісенітницю: “Всі на боротьбу з урожаєм!” Коли я таке прочитала, аж отетеріла. Загадала давній віршик із моєї юності:

*От бува, що є чим думать,
Та нема об чім,
А бува і є об чім,
Та немає чим.*

А мій розумняка Петько каже мені: “Бабуся, не вір написаному. Ми з тобою добре знаєм, що боротися із урожаєм нормальна людина ніколи не буде. Боротись можна тільки за врожай”. Я теж так думаю. А ви?

Кулик та Наталя Золотарчук.

З великою приємністю поспішають до книжкових храмів жителі сіл і міст Прикарпаття. А як щиро зустрічають читачів в Обертинській селищній бібліотеці. Завідувача бібліотекою Оксана Бойцан, активний член місцевої “Просвіти”, заплановує різноманітні читачькі заходи: диспути, конференції, літературні вечори. При бібліотеці діє клуб “Молодої Просвіти” — “Горицвіт”.

Бібліотекарі Наталія Мосорко, Ульяна Семчук, Наталія Гасан та Роман Бойцан розносять цікаву літературу та друковану періодику до осель та пансіонатів ветеранів війни та праці, відвідують лікувальний заклад. Активну допомогу їм у цих добрих справах подають молоді просвітяни. І в цьому виявляється їхня душевна доброта, вдалиий підхід до роботи з населенням, пошук нових форм співпраці.

**Роман ЯЦИК,
Михайло ХІПЬЧУК**

•

РЕПЛІКА

Надсилаю вам листа, за який я щиро дякую Петькові. Він повиправляв мої неоковирності.

Від редакції

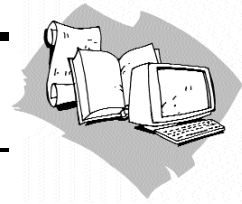
Ми також вдячні бабусі Марусі із великої Троєщини за теплого, сердечного листа, за піклування про онука й наше рідне слово. Принагідно просимо пані Марусю надіслати нам свої біографічні дані. А Петькові-п'ятикласнику передайте нашу вдячність за редагування Вашого листа: жодної помилки тут нема. Ти, Петько, їй-п-раво, молодець. Але хто ж бо виправить помилку в рекламно-інформаційній газеті “Київ на долонях”, яка виходить тиражем 705 тисяч (сімсот п'ять тисяч!) примірників і яка “бореться з урожаєм”?

НЕ ВІР НАПИСАНОМУ

Шановна редакціє!

Пише вам бабуся п'ятикласника Петька із далекої Троєщини. Далекої від Хрещатика. Людина я маленька ще й малописьменна. Колись кінчала ШКМ — школу колгоспної молоді. Та мій онук мене підучує. Я теж його навчаю нашої рідної мови, бо вона запущена у школі. Там дітки між собою шпарять по-російськи. Я боюся, що мого Петька можуть охрестити бандеровцем. Та він іще тримається (так він каже) своєї патріотичної бабусі Марусі.

А чому я вам пишу? Бо у вашій газеті, яку я з радістю купую на Петрівці, дуже правильно написано: “Без мови немає нації”. Навіть кучим своїм розумом я це добре розумію, хоч не всі допетрались до цього. Бува, що і в газетах пишуть бозна-що. Ми читаєм із Петьком і регочемо од пуза. Петько сміється, аж качається на дивані. Нещодавно насмішила

І ВІД НАС ЗАЛЕЖИТЬ...

Добрий день, добродії
“Слова Просвіти”!

Що спонукало мене написати Вам цього листа?

Маю дітей шкільного віку, вже другий рік працюю в батьківському комітеті класу.

Заговорили на весь голос — про введення в школах (додатково?...) уроку футболу з вивченням біографії Суркіса за рахунок скорочення уроку української літератури...

Боже милий, чи ж це не різновид тих шинків, яких наставляли по всій Україні після чергового розгрому — закріпачення козацтва для одурманення, знищення душі українця?..

Навіщо їм думати про якусь там волю, державу, визволення з ярма... І заливало свій біль оковитою робоче бидло, скочувалося в прірву бездуховності, не подаючи голосу.

Діти... — майбутнє України...

Чергові шоу — не без умислу!

І мовчимо?... — Одобряєм (по-брежневськи).

Хай діти бігають: рух — це здоров'я...

Хитро, підступно...

Невже історія нас нічого не вчить?

Ринкова освіта.

А ми нічого не бачимо, чи не хочемо бачити. Чому в школах не проводяться уроки етико-естетичного виховання, чому не працюють літературно-драматичні гуртки? У якій школі займаються з дітьми хоромним співом? Ось де наш духовний потенціал!

Пам'ятаю, хтось із відомих сказав: “Відродимо духовність — врятуємо Україну”. Скажете — все впирається в кошти... Брехня — це небажання. І чого дивуватися, чому діти, молодь байдужі до всього.

Основу патріотизму потрібно прищеплювати з дитинства, і на школу (після сім'ї) — покладається велика надія: допомогти дітям стати небайдужими українцями — громадянами, патріотами своєї держави, а не корисливими споживачами.

Мала зарплата в школах? А в **кого** вона велика?

Маю гарних знайомих — учителів-словесників, педагогів за покликанням, які працюють зі школярами, віддають частинку тепла своєї душі дітям. У таких вчителів-педагогів, упевнена, не виросте з учня бузина (бабуся моя колись говорила, що за народними переказами бузина — чортове дерево — пристановище зла).

Бачу, як у діток молодших класів (1–5) горять очі, вони мають бажання щось корисне робити, їм потрібно лише допомогти, не відбити бажання.

Приємно, що в школі з російською мовою викладання програмного матеріалу — в минулому — діти вже розмовляють українською мовою і на уроці, нею ж спілкуються на перерві, поза школою, чого, на жаль, не скажеш про їхніх учителів.

Маю й таку знайому вчительку, яка залишила свій клас, бо діти (чи батьки?) були не такими, якими б вона хотіла їх бачити. А що вона доклала до того, щоб діти стали кращими в її ж очах?..

“От учителя нічого не зависит”, — і це говорить педагог?..

У недоскопалому суспільстві не можемо жити добре.

І не шукаймо причин наших бід десь на стороні. Всі біди в нас самих — в нашій байдужості, нерішучості, потаканні злу.

Олена ВІТЕНКО,
член “Просвіти”,
м. Вінниця

ШКОЛУ ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ ВІДКРИТО в селі Опришівці

Дивна статистика шкільного будівництва приміського села Опришівці. 1740 рік — двокласна церковнопарафіальна школа, 1900 рік — чотирикласна народна школа, 2001 рік — середня загальноосвітня школа, яка у своєму будівельному виконанні і технічному забезпеченні перевершила школи обласного центру, в тому числі й гімназію № 1, яку будували іноземці.

На урочистостях з нагоди відкриття першого пускового комплексу школи № 6 на 300 учнівських місць у с. Опришівці зібралася громада села, гості міста, будівельники. Діти своїми руками зробили барвисту витинанку “Ласкаво просимо”, вхід устелили гірляндою із квітів барвінку, каліни. Озеленили територію й самі, мов квіточки, в українських строях покласно вишикувалися на історичну лінійку, яку відкрила директор школи Марія Присяжнюк та заступник голови облдержадміністрації Богдан Томенчук. Під звуки державного Гімну четверо відмінників школи внесли державний Прапор, який замайорів над новобудовою. Голова міста Зиновій Шкутяк зауважив: “Це добра ознака, що у велике християнське свято Різдва Пречистої Діви Марії висвячуємо цей храм науки. Зичу Вам здобути тут, діти, глибоких знань національного і патріотичного виховання”. Він нагородив почесними грамотами та подяками цілу когорту будівельників, жителів мікрорайону за сумлінну працю у школі, патріотичне виховання односельців. Серед нагороджених — генпідрядник, голова БАТ “Житлобуд” Ігор Олійник, виконроб Зиновій Обідняк, маляр Оксана Якусь, плиточниця Марія Гладка, голова територіального комітету мікрорайону Василь Ревчук, отець Іван Репел та інші. Ентузіаста будівництва школи понад 500 людино-днів безкорисно відпрацювали на підготовці будмайданчика, розібравши вручну старі будівлі, відвели русло потічка, допомагали на завершальній стадії будів-

ництва під керівництвом Ярослава Василича (колишній голова комітету самоврядування мікр. Опришівці). А будівельники тільки за 2001 рік освоїли на будові понад 2 млн. грн. (кошторисна вартість 3,3 млн. грн.). І коли грошей не вистачало, керівництво БАТ “Житлобуд”, міркуючи подержавницькому і прагнучи вчасно здати школу, взяло банківський кредит в сумі 250 тис. грн. і завершило будівництво, працюючи майже все літо на продовженому робочому дні і в несприятливих погодних умовах.

З легкої руки мера міста, який подарував школі телевізор з відеомагнітофоном і бібліотекою книжок івано-франківських авторів, територіальні заклади і гості обдарували новобудову копіювальним апаратом “Ксерокс”, спортінвентарем, персональним комп'ютером, а сім'я Ревчуків з Англії подарувала музичний центр, нач. управління освіти облдержадміністрації — бібліотеку для школи; “Хроніку міста Івано-Франківська” з описом с. Опришівці — доцент Прикарпатського університету ім. Стефаніка Богдан Гаврилів, вихідці села: Степан Підгірняк — авторські книжки, лікар Військово-Морських Сил України Іван Дідух — “Історію Української ікони”. На пам'ять учні, батьки та гості посадили кущ каліни. Під Гімн України відкрито меморіальну дошку на фасаді, де викарбувано: “Школа названа іменем Ревчука Івана Йосиповича, першого в обласному центрі демократично обраного директора, заслуженого вчителя України”. Отець Іван Репела висвятив приміщення школи, в яке з радістю входили гості й батьки з дітьми. Вони що не крок — то були приємно здивовані світлими класами з паркетом, різноколірними стінами спокійного відтінку, умивальниками в класах, фіранками, вдосконаленими партами. Кабінети хімії, біології, фізики, крім класних кімнат, мають лабораторії. Світлий і розмальований гімнастичний зал з душем для

хлопців і дівчат, класи музики, інформатики, у класі україністики заплановано розмістити стенди “Молодого Просвіти”, а також просвітянську бібліотеку. Річ у тім, що ще на початку 90-х років минулого століття за участю інтелігенції діаспори вдалося, з допомогою оновленого ВУТ “Просвіта”, видати низку книжок з історії “Просвіти” в багатьох наших регіонах (районах) Прикарпаття, гості з-за кордону привезли чимало книжок про УПА, розвій мови на поселеннях українців у Канаді, США, Австралії. Отже, школі передано такої просвітянської літератури понад п'ять десятків томів. Крім того, учні і вчителі започаткували в цій школі музей села. Всі вчителі є членами міської “Просвіти” і плідно працюють для учнів і односельців. Гуртки української мови, писанкарства, танцювальний, драматичний, де діти грають давні й теперішні вистави з батьками та вчителями, — усе це перейшло в нову школу, де вже діє комп'ютер, а згодом буде й Інтернет. Тут дбають про духовність дітей, традицію сімейну і шкільну щодо збереження культурних цінностей. Співпрацюють з церквою (УГКЦ), яка часто проводить екскурсії до святих місць, яких немало в Галичині. Проектувальники разом з Управлінням освіти міськвиконкому вдосконалили проект школи й визначили компактне розміщення класів, лабораторій, кабінетів з урахуванням віку школярів. Так, для учнів 1–4-х класів всі 10 шкільних кімнат розміщено на першому та другому поверхах, 5–9-і класи — на другому-третьому поверсі, а старшокласники — на третьому поверсі в чотирьох класних кімнатах. Дуже привабливі малі архітектурні форми, озеленення, спорткомплекс, фігура металева огорожа, сад, який віддали школі сусіди. Тут говорять, що ця школа — прообраз шкіл третього тисячоліття України.

● **Степан БОЙКО**,
м. Івано-Франківськ

ФОТОПОГЛЯД

у цьому сплюндрованому і приниженому нашому житті. За краще майбутнє якого я, до речі, теж боровся — будучи у 1990 році депутатом Київміськради. І що маю за це — підточеного хворобами, зневіреного і пограбованого хрещеного батька у селі Сокирин і двічі пограбовану минулого року свою рідну батьківську хату в сусідньому із Сокирином селі Карпоки?..

На фото: мій хрещений Василь Юхимович Вовкодав.

● **Олекса ВАЩЕНКО**,
член Національної спілки
журналістів України
Фото автора

ВОВКОДАВ ІЗ СОКИРИНА

ли на ланцюгу собаку і вкрали єдиного коня. Злодіїв міліція, як водиться, не знайшла. Проте не вішає носа мій хрещений — разом із дружиною Катериною тримає курей, свиней, корову... Ще й жартує, каже: “Олексію, там у Києві народний депутат по нашій окрузі є — Волков його фамілія. То я подумав: а, може, ми родичі — бо він по-російськи Волков, а я по-українськи Вовкодав. Ти спитай його про це, якщо побачиш, може, щось допоможе моїм сокиринцям”. А потім уже серйозно: “Синку, ти тільки не думайся про все це написати до газети. Бо, зрозумій, не за себе боюся — за тебе”.

Стосовно газети, Василю Юхимовичу, я нічого не пообіцяв. Бо вже нічого не боюся

Дуже скучивши за своїм хрещеним батьком, Вовкодавом Василем Юхимовичем, відвідав його нещодавно у селі Сокирин Козелецького району на Чернігівщині. Та радість жаданої зустрічі враз змінилася сумом. Звичайним людським сумом за людину сільської праці, великого трудівника. Посудіть самі: мій хрещений батько був, як кажуть, не останнім у колишньому колгоспі ім. Комінтерну — ковалював, працював на тваринницькій фермі, став інвалідом праці, його поважали й шанували земляки...

Зараз, маючи, як і більшість чесних громадян України, мізерну пенсію, продовжує господарювати. Але не дають. Рік тому, приміром, прийшли якісь бандюги, підвіси-